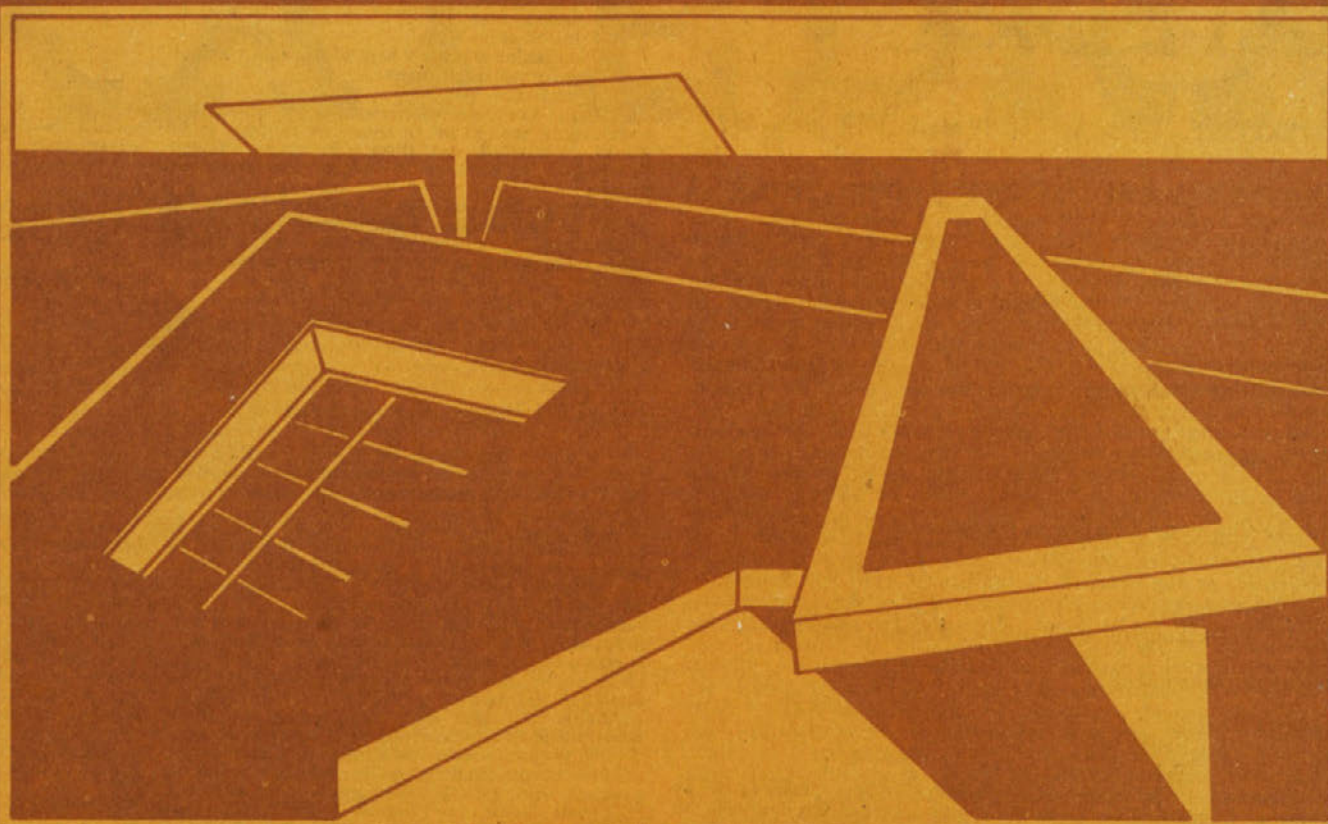
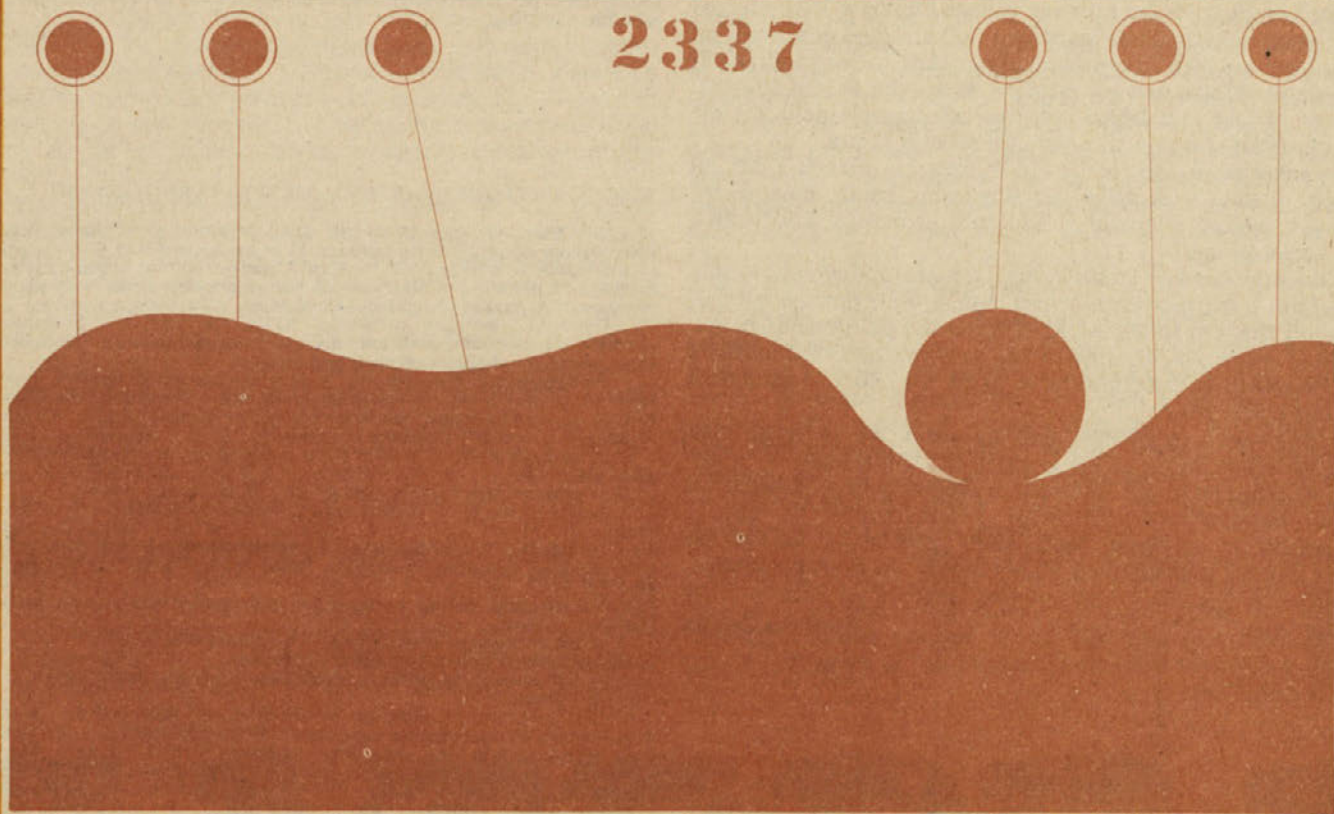

KATEIRA[®]

2337

Komisiji za aktualno družbeno in ideološko teoretična vprašanja pri IO SS VPŠ sta pripravili krajšo anketo o priljubljenosti Katedre med študenti VPŠ. 60 naključno izbranih študentov je odgovorilo na 8 krajših vprašanj.

Končni rezultat je pokazal, da je Katedra med našimi študenti priljubljena, čeprav je nanjo naročenih le 24 anketiranih študentov, ostalih 60 % pa Katedro dokaj redno prebira, saj sta le dva izjavila, da Katedre nikoli ne bereta.

Glede oblike in likovne opreme so bili mnjenja, da je zadovoljiva, vendar pa so pripomnili, da bi lahko imela vsaka številka Katedre vsaj tako izbrane in številčno zastopane likovne prispevke, kot jih je imela literarna priloga Obrazi v VIII. številki Katedre; nekaj anketiranih je kritiziralo tudi grafično opremo – po njihovem mnenju bi bilo potrebno spremeniti naslovno stran, ki bralce večkrat odbija, kot pa pritegne. Prav tako je bilo izraženo mnenje, da bi lektorica lahko bolje opravljala svoje delo, saj vse slovnične napake niso posledica dela tiskarskega škrata.

Od anketiranih jih je le 15 % izrazilo mnenje, da naj prispevajo članke v Katedri le študentje; ostali menijo naj sodelujejo s svojimi prispevki v listu tudi profesorji, književniki, filozofi, sociologi ipd.

Z jasnostjo člankov so študentje v glavnem zadovoljni, vendar pa pogrešajo v marsikaterem izmed njih izvirno mnenje avtorja. Med najbolj brani so članki, ki obravnavajo politične dogodke, študentsko, kulturno in umetniško problematiko ter različne kritike. Presenetljivo malo študentov le 24 to je 40 % se zanima za informacije o delu MVZ.

Po primerjavi odgovorov smo ugotovili, da je revija med študenti razširjena in da se zanjo zanimajo. Na splošno so z njo zadovoljni, želijo pa si več sestavkov o svojem delu in življenju ter tudi več humorističnih prispevkov. Nezadovoljni so tudi z informiranjem o različnih študentskih problemih, saj je po njihovem mnenju pomanjkljivo. Prav tako je bilo izraženo mnenje, da so politični dogodki dokaj površno obdelani in informacije o njih zastarele.

Nevenka Gorjup

Z željo, da se poda kritičen pregled vsebine in rezultatov dela predavateljev in študentov je IO SS VTŠ v sodelovanju z OO ZK pripravil pred tremi meseci prvi osnutek ankete. Tako sestavljena vprašanja so bila dana v razpravo po posameznih letnikih, njihova mnjenja pa so se kasneje upoštevala pri izdelavi končne oblike ankete.

Pri oblikovanju same ankete smo se tudi posvetovali z nekaterimi psihologi in prav tako smo upoštevali nasvete predavateljev pri oblikovanju ankete za računalniško obdelavo. Sadovi tega trdega dela se bodo še najbolje pokazali po obdelavi izpolnjenih anketnih listov.

Vprašanje, ki se ob tovrstni anketi upravičeno poraja je, kaj želimo z njo doseči in kaj bi radi z njo dokazali. Študent bi naj kot enakopravni samoupravljalec ocenil profesorjevo delo, tako kot študentovo ocenjuje predavatelj. O tem ali bo anketa realna ali ne, pa je odvisno od izpolnjevalcev – študentov, ki bi naj svoje mnenje objektivno izrazili.

Rezultati ankete ne bodo samo kritičen pregled dosedanjega dela, ampak bodo služili tudi kot pripomoček in orientacija pri nadaljnjem delu predavateljev in študentov.

Pri vsem moram poudariti, da so predavatelji pokazali voljo po sodelovanju pri sestavi ankete in željo da bi sami kar največ pripomogli za izboljšavo študija.

Branko Halužan

KOMITE ZA PROUČEVANJE REVOLUCIONARNIH GIBANJ

23. maja se je v prostorih ZVZ Maribor prvič sestal Komite za proučevanje revolucionarnih gibanj, ki je bil ustanovljen 9. maja pri Centru za marksistične študije ZVZ Maribor. Ustanovitev tega komiteja je zahtevalo dejstvo, da do sedaj v Mariboru ni bilo organizirane akcije za proučevanje mednarodnih naprednih gibanj, niti obdelave obstoječega gradiva.

Osnovna smernica delovanja KPRG je zajeta v programu ZKJ: „Proletarski internacionalizem nalaga komunistom, da ožigosajo vsako imperialistično akcijo in se proti njej borijo.“

Predpogoj za izpolnjevanje te obsežne naloge in njenega praktičnega preverjanja, je v aktivnem spremljanju dogodkov v svetu in študijskoanalitski pristop k raziskovanju vzrokov in posledic teh gibanj. KPRG je bil ustanovljen torej kot študijska skupina pri CMS, z namenom:

- zbiranja gradiva in informacij o sodobnih revolucionarnih težnjah in gibanjih,

- proučevanju političnih in družbenih struktur v svetu,

- povezovanju in sodelovanju s sodobnimi organizacijami doma in v svetu,

- ureditvi informacijskega centra, katerega osnovna naloga bo posredovanje informacij o obstoju, borbi in ciljih sodobnih revolucionarnih gibanj.

Ustanovitelji KPRG pa so določili že tudi okvirne teme, ki zahtevajo študijski pristop:

- boj svetovnega proletariata za samoupravljanje,
- strategija uveljavljanja dežel v razvoju,
- solidarnost in pomoč revolucionarnim gibanjem Afrike, Amerike, Azije in Evrope.

Cel program je določen le okvirno in daje članom možnost za proučevanje in poglobljanje v probleme, ki jih bolj zanimajo, tako pa bo tudi delo KPRG dobilo bolj dinamično in pestro obliko. Da pa ne bi prišlo do prevelikih odstopanj od osnovne zamisli, so v programu dela KPRG zajeta že tudi področja dela:

- a) Latinska Amerika,
- črna Afrika,
- arabski svet,
- Indokina in Azija,
- radikalna gibanja v kapitalističnem svetu,
- b) informacijska služba,
- c) knjižnica.

Delo komiteja za proučevanje revolucionarnih gibanj, ki vabi k sodelovanju vse, ki jih ta tematika zanima, se bo reproduciralo navzven v obliki tematskih predavanj, debatnih večerov, organiziranju razstav, prirejanju javnih tribun in tudi po vsej verjetnosti v izdajanju tematskega biltena.

Že na osnovi samega programa in pa seveda v dejstvu, da je končno prišlo do ustanovitve tako pomembne organizacije, lahko govorimo o „koraku naprej“ v naših prizadevanjih za razumevanje in solidarnost z ljudmi širom sveta, ki jim je svoboda še vedno le beseda.

MARJAN VEŠNAR

SREČANJE S KOLEGI IZ ZAGREBA

Delo po komisijah pri IO SS na VTŠ je zelo raznoliko. Tako dela komisija za stike na medsebojnem spoznavanju in povezovanju med študijski MVZ kakor tudi s študenti drugih višjih in visokih šol (Zagreb, Karlovac, Ljubljana).

Dolgotrajno sodelovanje z visoko tehniško šolo KOV JNA iz Zagreba je preraslo meje samega sodelovanja in postalo že tradicionalno, saj imamo vsako leto medsebojno izmenjavo obiskov.

Tako so nas v soboto 18. 5. obiskali kolegi iz Zagreba. Obiskali so nas na šoli. Goste je pozdravil direktor VTŠ dr. Crepinšek ter jih na kratko seznanil z razvojem šole, o delu na šoli ter o načrtih za prihodnje. Predsednik IO SS našega zavoda Sašo Uranjek je kolege seznanil z delom študentske organizacije na šoli ter o pogojih študija na strojnem oddelku, ki jih je najbolj interesiral. Razvila se je živahna debata, saj je kolege iz Zagreba marsikaj zanimalo in z veseljem smo jim odgovorili in pojasnili zastavljena vprašanja. Za tem smo goste peljali na ogled računskega centra in v laboratorije strojnega, elektro ter kemijskega oddelka.

V programu smo imeli tudi športna srečanja. Pomerili smo se v košarki, rokometu, malem nogometu, šahu in namiznem tenisu. Tekmovanja so potekala zelo razburljivo in z polno mero borbenosti.

Naši fantje so zmagali v treh disciplinah (košarki, nogometu in namiznem tenisu), gostje pa v rokometu in šahu.

Prijetno popoldne, ki smo ga preživeli skupaj ob športnih srečanjih, smo nadaljevali zvečer v domu JNA, kjer smo ob plesu, glasbi in domači pesmi zaključili naše srečanje.

Danilo Pintarič

ŠTUDENTSKI LIST – letnik XIV. št. 10 Maribor 18. junija 1974

izdaja stalna skupščina skupnosti študentov mariborskih visokošolskih zavodov

Ureja uredniški odbor:

v. d. glavnega urednika: Mik Rebernik

v. d. odgovornega urednika: Davorin Kračun

sekretarka uredništva: Nevenka Vetrlih

Študentje in visoko šolstvo:

Mario Vetrlih (urednik), Milan Kerkez, Janko Siranko

Politika in gospodarstvo:

Dušan Zbašnik (urednik), Drago Pišek

Kultura:

Mitja Žitnik (urednik), Igor Kramberger, Adrian Grizold, Boris Čerpes

Likovnost:

Silvije Popovič (urednik)

Sonja Mihec, Ferdo Rakuša (fotografija), Janez Rotman, Jasna Zbašnik

Tehnični urednik: Marjan Hanl

Lektor: Branka Vaupotič

Katedro sofinancirajo: Združenje visokošolskih zavodov Maribor, IO SS MVZ, Kulturna skupnost Slovenije in SO Maribor. Uredništvo in uprava Ob parku 7, 62000 Maribor, telefon 22-004, tekoči račun 51800-678-81846. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Cena izvoda je 2,00 din (letna naročnina 20,00 din, za ustanove in podjetja 30,00 din). Tiska CGP Mariborski tisk, Maribor.

JU - HU - HU, zakon je tu!

Pred nami je osnutek zakona o visokošolski dejavnosti. Nastajal je nekaj let, od njega smo mnogo pričakovali. Mogoče celo preveč... Okrogla miza v tej številki bolj ali manj verno razkriva reakcije ljudi v mariborskih visokošolskih zavodih nanj. Da nismo zabeležili nobenega posebnega navdušenja, je razumljivo. Visoko šolstvo je zelo pomemben in občutljiv del celotne družbene strukture. Delikatnost družbenega posega na to področje pa je ravno v tem, da mora uskladiti več vrst interesov na tem področju, ne da bi bila ustvarjalnost teh sredin kakor koli prizadeta. V procesu, ki je hkrati izobraževanje in vzgoja, znanost in produktivna sila, vir kadrov in politična moč, nastopajo subjekti, katerih interesi so dialektično – enotno – protislovni. Zakon pa mora vsem tem subjektom predvsem dati možnost biti subjekt, to pa pomeni, da ne sme dopustiti nobene takšne realizacije moči in interesov, da bi en subjekt postal le objekt interesov drugih subjektov.

Čeprav je naš namen razpravljati o zakonu kar se da celovito in mnogostransko, pa je razumljivo, da je za nas zelo pomembno, kako je deklariran položaj študenta in da je to eden naših glavnih vidikov ocene tega osnutka. Najbolj očitna novost v zvezi s študenti v tem osnutku je zaostritev študijske discipline. Omejitve prestopanja in ponavljanja na enkrat, verjetno ne odpravlja razlogov osipa, vendar pa bo v statističnih prikazih osip manjši, zakaj bistveno manj bo fiktivnega vpisa. Ob tem se nam ponuja sklep, da bo brez „medvedov“, samo z resnimi študenti, mogoče uspešnejše vključevati študente v samoupravni položaj študentov. Toda ne. Samoupravni položaj študentov ostaja nedefiniran, duh zakona pa ni naklonjen nobeni opredelitvi, ki bi bila blizu delovnega položaja.

Mi vemo: študent skupaj z učitelji in drugimi delavci visokošolskega zavoda združuje svoje delo. Rezultat tega dela je takšna oblika znanja, ki ga more študent po končanem študiju ponesti v delovne organizacije, ki so porabniki tega znanja. Ker študent v času študija dela na visokošolskem zavodu, mu pripada pravica in dolžnost sodelovati v upravljanju visokošolskega zavoda

– samoupravljam. Zakon seveda ne ponuja takšne, logične rešitve. Načelo tripartitnosti sicer ponuja vsem trem stranem (pedagoški in nepedagoški delavci zavoda, študentje, porabniki znanja) delež v upravljanju, toda zavedati se moramo, da delež v upravljanju še ni samoupravljanje. Zagotoviti zgolj participiranje študentom ne jamči biti samoupravni subjekt. Tripartitni sestav sveta, torej organa upravljanja, kot oblika naj bi tudi uresničevala samoupravljanje kot vsebino. Samoupravne pravice subjektov pa morajo nujno izhajati iz dela, ne le iz interesov. Tripartitna forma mora hkrati pomeniti, da samoupravne pravice pedagoških delavcev izhajajo iz njihovega dela in da te pravice ne smejo biti okrnjene. Tudi samoupravne pravice študentov naj izhajajo iz dela – študija, naj bodo torej tudi oni enakopravni samoupravljalci. Drugače pa je s tretjo delegacijo: porabniki imajo svoje objektivne interese v visokem šolstvu in zato jim gre pravica sodelovanja pri odločanju o, za njih pomembnih, vprašanjih. Toda to je pravica sodelovanja, ki ni identična s samoupravnimi pravicami delavcev visokošolskih zavodov (mednje spadajo tudi študentje). Vsebina tripartitnosti naj bo torej: ob samoupravljanju študentov in učiteljev participira delegacija porabnikov pri zanje pomembnih odločitvah (interes neposrednih proizvajalcev, ki z novoustvarjeno vrednostjo materialno omogočajo visokošolsko dejavnost, da produkte svojega dela zasledujejo v vseh sferah družbene potrošnje, ni povsem identičen z interesom porabnikov; za to so kompetentni mehanizmi interesnih skupnosti).

Zakon študentov eksplicitno v glavnem ne odtuja od samoupravljanja, čeprav jih v duhu, vsaj po mnenju nekaterih, izenačuje z tretjim partnerjem, porabniki. Vendar pa so študentje očitno družbeno šibkejši partner. Zato je nujno, da jih zakon zaščiti. Zakon mora, če želimo v statutih in v praksi enakopravno samoupravno vlogo študentov, povsem jasno in nedvoumno ne le priznati, temveč tudi zagotoviti samoupravne pravice, izhajajoče iz študija. Le tako bo zakon zaščitil šibkejšo in zagotovil družbeni interes, kar je tudi njegov namen.

Če se sedaj vrnemo k naši Okrogli mizi: pokazala je, da nas osnutek ne zadovoljuje in da se bo potrebno izdatno angažirati v razpravi. Mnenja udeležencev okrogle mize o posameznih vprašanjih so bila različna, vendar smo na koncu zabeležili tudi to izjavo: „Zelo mi je žal, da sem izpadel kot zagovornik Osnutka!“

DAVORIN KRAČUN

KATEDRA

Razmišljanje ob neki tribuni!

Bilo je neko sredo. V mesecu maju. Tribuna, na kateri naj bi napredni študentje obsodili obliko dogovarjanja velikih slovenskih podjetij – gigantov o načinu stipendiranja. Že na samem začetku prosim tiste, ki ste bili prisotni pri tej debati, da mi oprostite besede, ki pravzaprav niso namenjene vam. Sicer pa, sedaj se bo verjetno že kdo vprašal, kaj sploh želim povedati. Če povem po resnici, bom pisal tako po občutku, tako kot čutim neke v sebi kot študent, ne nazadnje kot komunist. In pisal bi rad predvsem o tem, kakšna revolucionarna študentska sila smo danes mi študentje.

Za vse tiste, ki se niste z glavo zaleteli v oglasno desko, ki je dva dni opozarjala v spodnji avli VEKS na tribuno, za vse vas, ki niste prišli kljub temu, da je glas kolege Dušana „hrumel“ po VEKS, za vse tiste, ki ste prejeli letak, pa niste prišli, za vse vas bom kljub vsemu napisal glavne misli s tribune. To bom napisal zaradi tega, da nam zopet ne bo kdo očital, češ, saj vi v teh in teh obdobjih ne delate drugega kot...

Dobro, kolegica in kolega, najprej torej preberi in če se s čim ne strinjaš, bom vesel, če boš na ta članek odgovoril. Lahko obsojaš, toda sam boš kriv, če ne boš uspel v svojih hotenjih! Pa veš zakaj? Zato, ker se mene to na koncu koncev prav nič ne tiče. To pa so besede, ki so v študentskem življenju še kako prisotne. Tudi na dan tribune o novem predlogu stipendiranja je marsikdo, če že ne na glas pa vsaj v sebi ponovil te besede.

Tribuna je bila organizirana za vse visoke in višješolske zavode v Mariboru ter srednje šole. Pri tem je potrebno poudariti, da je bila to že ponovitev, prvič je bila tribuna namreč sramotno obiskana in smo se prisotni razšli z željo, da se ponovno dobimo in to v večjem številu kot prvič.

42 se nas je zbralo. Pa še temu bi lahko rekli nekako tako:

– prišlo je 36 študentov iz VEKS

– prišli so trije iz VPS

– dva iz VTS

– in en sam srednješolec!

Res je, da je sicer število VEKS-ovcev največje, pa je vendarle glede na to, kako smo se opozarjali na to tribuno katastrofalno! Naj povem samo

podatek, da so bili vabljeni vsi člani ZK – študentje, da je teh preko 12 na VEKS, pa lahko prišedem, da jih ni bilo niti 10. Torej, komunisti VEKS, ali mi lahko poveste, kdo naj bi bil tisti, ki bi se naj idejno-politično zavzemal za naš boljši jutri? Ali se sploh zavedamo, mi komunisti, da smo mi prvi poklicani zato, da na vse napake v naši družbi pokažemo in jih odpravimo? Ali smo resnično mi mladi komunisti zato v vrstah ZK, da bomo vedno prikimali in molčali (kot je to primer na večini sestankov ZK)? In ne nazadnje. Kako sploh moremo biti taki, da lahko gremo mimo gesel kot so bila na lepakih popólnoma neprizadeti? Dobro, če bi se jim vsaj postavili po robu, češ da so proti državno usmerjeni, da so nazadnjaški, vulgarni itd. Mi pa ne! Komunisti, ki smo (nismo!) stopili v ZK z namenom da bomo v njej delovali, sodelovali s konstruktivnimi pripombami (tribuna kot je bila ta je še kako interesantna priložnost) pa ne napravimo niti osnovnega. Z nikakršno gesto (prisotni izsveti) nismo sodelovali pri tem, kakšen kos kruha si študent zasluži. Študentje – komunisti ne pozabite, da če mi ne bomo reagirali na negativne pojave, kot je ta družbeni dogovor (dogovor gigantov v imenu slovenskega gospodarstva), potem bodo drugi še manj. Res ne vem, ali ne vidite, da so ostali študentje (prisotni izsveti) še toliko bolj neaktivni, da se obnašajo kot bitja, ki ne slišijo in ne čutijo, niti ne vidijo ničesar okoli sebe? Cisto lahko se zgodi da bo kateri izmed vas rekel, kateri vrag me je zadel in se razburjam vse poprek. Samo, ali ste sploh sposobni pogledati malo okoli sebe? Ali zmoremo še kaj drugega kot študij, si privoščiti čik v odmoru in potem v Emoni, tako bi se nekako sklenila študentska dejavnost (za večino). In to dan za dnem. (Zopet ponavljam, da so izjeme, ki jih ne želim metati v isti koš!) Res, pogledmo okoli sebe in priznamo si. Tako kot radi govorimo in kritiziramo vse negativne pojave v naši družbi po „kafansko“, kot je nekoč tovarši Tito v enem izmed svojih govorov dejal, bi morali znati tudi sebe oceniti. To pa na žalost ne znamo. Da je temu tako, je pokazal VAS interes za tribuno o stipendiranju.

Na koncu naj poudarim še to, da ta sestavek ni namenjen izključno nekomu (npr.: študentom VEKS), ampak je napisan za vse nas z namenom, da bi se študentje enkrat vendarle že znašli v tej naši družbi, da bi znali že vendarle tudi sami na kaj pomisliti in o čem tudi RAZMISLITI!

PRIPOMBE željene!

Novi domovi nam bodo nudili več, če . . .!

ALI JE POMEMBNO SAMO TO, KOLIKO STANOVANJ BOMO IMELI NA RAZPOLAGO V BODOČE IN KJE BODO STALA! NE! ZANIMA NAS TUDI, KAKŠNA BODO IN KAJ NAM BODO NUDILA! ZATO PREBIRAMO TA SEŠTAVEK IN SE VKLJUČIMO V RAZPRAVO O ENOTNEM TIPSKEM PROJEKTU ZA GRADNJO ŠTUDENTSKIH DOMOV ZA OBMOČJE SR SLOVENIJE!

O študentskem standardu, oziroma o višini dohodkov in razpoložljivih stanovanjskih kapacitetah, je bilo izgovorjenih že mnogo besed in napisanih mnogo sestavkov. Karakteristika zadnjega časa pa je v tem, da ne govorimo, v glavnem, le o kvantiteti (višina štipendij, število ležišč v domovih), temveč tudi o kvaliteti (struktura dohodkov, komfortnost in funkcionalnost domov).

Nova ustava, novi zakon o visokem šolstvu, sprejemanje novega družbenega dogovora o štipendiranju v SR Sloveniji so dokumenti, ki govorijo o poglobljanju v problematiko rednega in izrednega izobraževanja in vnašajo v naše življenje bistveno drugačne odnose. Zahtevam, da je treba sproti prilagajati pogoje dela, učinkoviteje organizirati akcije in intervencije ter jih medsebojno koordinirati na višji ravni.

Novega položaja so se zavedli tudi dejavniki, ki skrbijo za dvig in vzdrževanje študentskega standarda v naši ožji domovini. Tako je bila že pred nekaj meseci ustanovljena mešana slovenska komisija z nalogo, da do 25. decembra 1974 izdela tipski projekt gradnje študentskih domov za republiko Slovenijo, ki naj bi veljal vsaj za srednjeročno obdobje. V omenjeni komisiji sodelujejo: M. M. Jugovič in M. Lapuh iz Izobraževalne skupnosti SRS, J.

Kogoj (direktor ŠD Ljubljana), K. Koren (direktor ŠD Maribor), F. Pivec (ZVZM) ter Projektivni biro gradbenega podjetja Stavbar iz Maribora.

V Mariboru so se vključili v akcijo tudi predsedstvo domske skupnosti, sveti blokov, predstavniki nadstropij in delovna skupnost kot samoupravni subjekti ŠD Maribor, k sodelovanju pa so povabili tudi predstavnike IO SS VZM in Katedra. Preden karkoli povem o ustvarjanju novega projekta, naj poudarim pohvalno okolščino, da so bili naši predlogi zelo konkretni in so služili kot osnova za nadaljnje delo komisije.

OSNUTEK NOVEGA PROJEKTA

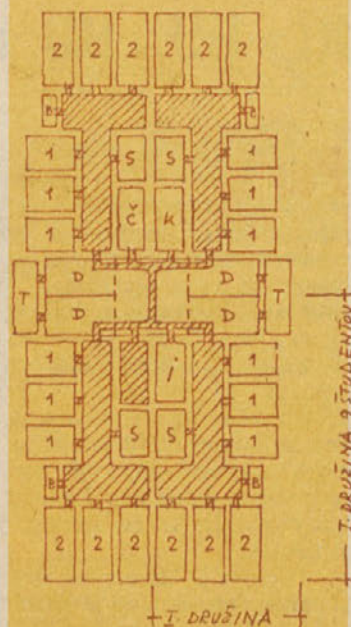
Zgradba s petimi nadstropji in ležiščno kapaciteto 180 postelj predstavlja stanovanjsko enoto. Le-ta se deli naprej na pet družinskih skupnosti v okviru nadstropij, družinsko skupnost pa sestavljajo štiri družine po 9 članov. Družinska skupnost šteje tako 36 študentov, kar pomeni zmanjšanje števila v enem nadstropju v primerjavi z obstoječimi domovi. O tem, kaj vse naj bi vsebovala posamezna stanovanja (družine), družinske skupnosti in stanovanjska enota kot celota, so mnenja še deljena.

Po osnutku projekta, ki ga je na osnovi naših predlogov izdelal projektivni biro Stavbarja, bi stanovanjska enota poleg prostorov, s katerimi razpolagajo posamezne družinske skupnosti oz. družine, imela še avlo v pritličju in kletne prostore. Avla naj bi služila za kulturne prireditve stanovanjske enote, kot razstaveni prostor, za obiske, kot skupna televizijska dvorana ipd., kletni prostori pa bi bili namenjeni pokrajinskim klubom, rekreaciji, ljudski tehniki ipd.

Bistveno novo kvaliteto pomeni ustvarjanje družine, ki bi razpolagala

s tremi enopostelnimi in tremi dvopostelnimi sobami. Vsaki družini bi pripadal še skupen dnevni kotiček, ki naj bi služil za pogovore, obiske in druga opravila, ki spadajo v „življenje družine“. Za povezovanje družin v družinsko skupnost je predlagan skupni dnevni prostor. Ta prostor bi bil ločen od družinskih dnevnih kotičkov le s premičnimi vrati, tako da bi ga po potrebi povečali, namensko pa je enak oz. podoben ostalim skupnim prostorom.

Skica št. 1: formacija družine po naših predlogih

Kaj pričakujemo od opisane grupacije stanovanjske enote? Prepričani smo, da nam formiranje družin in družinskih skupnosti lahko nudi več pozitivnih rezultatov, ki bodo bistvenega pomena pri realizaciji novih zahtev o organiziranju študentskega procesa kot celote.

Nov koncept daje velik poudarek predvsem sociološkim in psihološkim momentom. Z opisano grupacijo stanovanjske enote bi odpravili hotelski princip življenja, kjer se vso komuniciranje med kolegi zreducira na relacijo hodnik – soba. Z novimi komunikacijskimi vezmi bi vsaj delno odpravili škodljiv individualizem, ki vse preveč zastrepja medčloveške odnose, kolegialnost in onemogoča kolektivno življenje.

S predlaganim številom postelj na družino bi ustvarili posebno asociacijo, ki je blizu naravni skupini 7, in ki se bo razlikovala po starosti. V enopostelnih sobah naj bi stanovali študentje višjih letnikov in najboljši študentje iz nižjih letnikov.

Če bo družina še sama urejala svoje interne odnose, odpade potreba po kontroliranju od zunaj. Tako bo namreč družina sama urejala

- 2 KOMUNIKACIJE
- D DNEVNI KOTIČEK
- T TERASA
- K ČAJNA KUHINJA
- Č PROSTOR ZA NEGO GARDEROBE
- I SHRAMBA INVENTARJA
- S SANITARIJE
- B ČISTILNI BALKON
- 1 ENOLEŽIŠČNE SOBE
- 2 DVOLEŽIŠČNE SOBE

vpripravljanja reda in miru, odgovarjala za nastale poškodbe ter izvajala ali predlagala morebitne sankcije za posamezne člane družine.

Ob vsem tem bo potrebno rešiti še mnoga vprašanja glede internih in eksternih odnosov, glede formiranja družine, preprečevanja negativnih jeder, ustanavljanja mešanih ali čistih družin (koedukacija). Pri reševanju teh problemov seveda ne bomo mogli mimo sodelovanja strokovnjakov in znanstvenih utemeljitev take ali drugačne rešitve.

Se vedno niso tudi jasna vsa stališča glede konstituiranja stanovanjske enote.

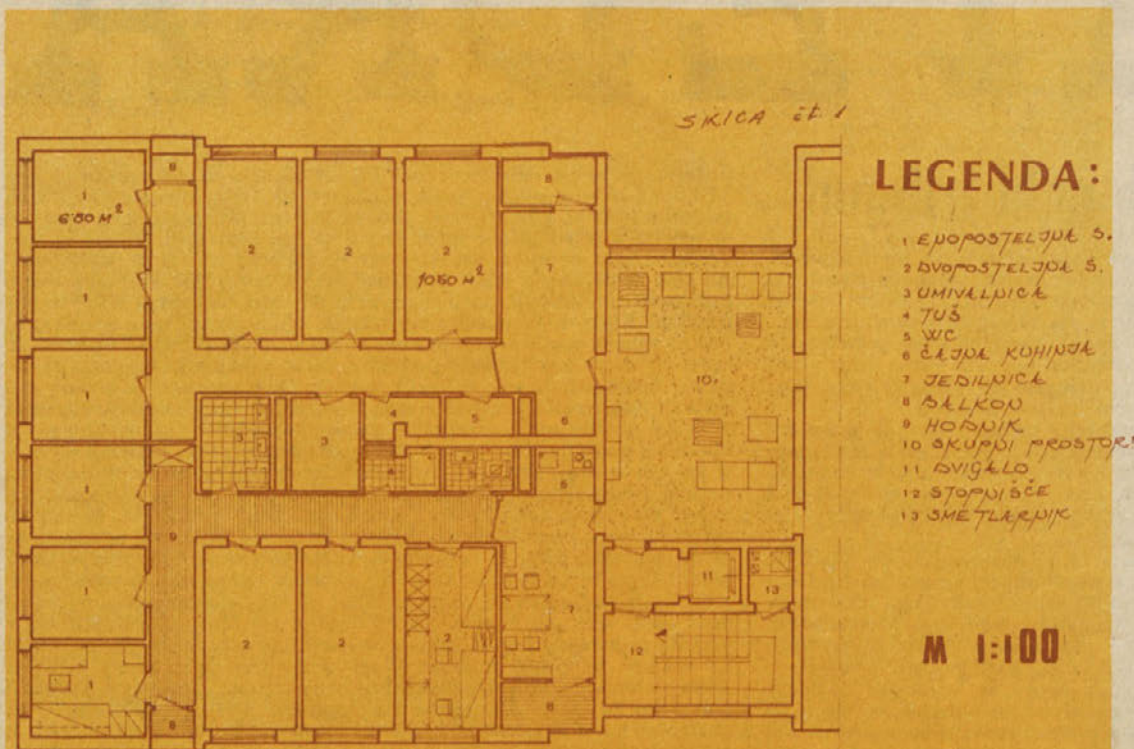
SKICA ŠT. 2: zmanjšan družinski prostor, primeren po mnenju nekaterih strokovnjakov.

Kot vidimo iz same skice, izhaja iz predpostavke, da je naš predlog (glede na finančne zmogljivosti in radostne minimalne pogoje) preveč komforten, zato predlaga skrčenje komunikacijskih in dnevnih prostorov. Ta osnutek izključuje kletne prostore, avlo v pritličju, etažni oz. dnevni prostor družinske skupnosti, čajno kuhinjo, prostor za nego garderobe in shrambo inventarja pa predlaga le za vsako družinsko skupnost in ne za vsako družino, kot smo predlagali v našem osnutku.

Kot okoliščino naj povemo še to, da bo zunanji izgled bolj estetski, opremljen z ložami, cvetjem itd.

Ob koncu pa še to: o vseh razpravah, spremembah, izpopolnitvah vas bomo sproti obveščali preko domskega informatorja, Katedre, študentske radijske oddaje. Istočasno pa vas prosimo, da pomagate nam in sami sebi, ter nam na primeren način posredujete svoje pripombe in predloge.

IVAN TROP

LEGENDA:

- 1 ENOPOSTELJNA S.
- 2 DVOPOSTELJNA S.
- 3 UMIVALNICA
- 4 TUŠ
- 5 WC
- 6 ČAJNA KUHINJA
- 7 JEDILNICA
- 8 BALKON
- 9 HODNIK
- 10 SKUPNI PROSTOR
- 11 AVLA
- 12 STOPNIŠČE
- 13 SMETLARNIK

M 1:100

Pariške razglednice

ali Francija na razpotju

Francozi so dvakrat volili preden so se dokončno odločili za predsednika republike. Ko smo se v začetku meseca maja o tem in onem pa tudi o volitvah pogovarjali s kolegi na pariški Sorboni, je bil ta naš razgovor potrditven, kaj se ne ta v francoskih glavah in kako so pravzaprav razcepjeni. In to tako kot še nikoli doslej! Saj se tudi nikoli doslej še ni dogodilo, da bi imeli kar naenkrat tri tako močne kandidate za predsedniško mesto, od katerih bi vsak lahko bil predsednik republike.

Povprečni Francoz, tako so dejali francoski kolegi, je s tem kar ima in s tem kar Francija danes pomeni, zadovoljen. Ob tem seveda doda njeno vlogo, pomen in ugled v Evropi in doda še k temu, da je Francija brez dvoma v Evropi številka ena. To mnenje bi morda lahko pripisali 50 % francoskih volilcev. Ti si ne želijo nikakršnih sprememb. Približno druga polovica Francozov pa je drugačnega mnenja – to so morebiti tisti, ki so volili Mitteranda ali D'Estainga, ki zahtevajo spremembe, reforme in h katerim sodijo tudi študenti s pariške Sorbone. To so tisti, ki govorijo o Franciji mislijo sodobno urejeno francosko državo, ki naj bi bila resnično številka ena v Evropi in ki v svojem zanosu verjetno pretiravajo z ugotovitvijo, da so ZDA že ladja, ki se potaplja in da bodo Angleži kmalu – če bodo tako nadaljevali – dežela v razvoju. Nikakor pa ne zanikajo velikega obdobja DeGaulla in da je bilo to brezdvoma največje obdobje Francije. Toda – to je mimo, nič ne traja večno, tudi obdobje DeGaullove Francije ne, in ko to pravijo se resno zavedajo, da čas neizprosno terja svoje. Presenetljivo je vendarle, da francoski mlajši generaciji ne gre, da bi živeli na teh lovorikah in da hočejo nekaj novega. Očitno so se tega zavedali tudi ob prvem volilnem krogu.

Kot da bi se tudi zavedali, da je s Pompidoujevo smrtjo nastal premor za razmišljanje. Za razmišljanje o svoji prihodnosti in o tem kaj pravzaprav hočejo, zavedajoč se, da živimo v času številnih problemov, kot sirote, za katere se nihče prav ne zavzame in da je zahoden svet že zmeraj dosti pričakoval od francoskega predsednika. To tembolj sedaj, ko z njim istovetijo misel, da bi pomagal – in to krepko – razreševati njeno prihodnost in jo rešiti stagnacije, ki jo doživlja vsa zahodna Evropa. In to tembolj, ko je začela odmirati ideja o združenji Evropi. In dobro zavedajoč se, da Pompidoujeva smrt pomeni konec degaulističnega obdobja, kar je bila osnovna nit, ki se je vlekla skozi cel naš razgovor, da je tisto, kar je bilo resnično „golistično“ pomenilo koncentracijo ciljev politike v zunanjo politiko – toda tega že nekaj let ni več. Pač pa je bil Pompidou v francoskih očeh človek, ki je vodil Francijo v združeno Evropo in človek, ki bi mogel to idejo – morebiti – uresničiti. Kdorkoli bo predsednik, so takrat dejali Francois, Jacques in drugi pomembno je, da Francija obdrži svoj „svetovni vpliv“, čeprav roko na srce, vsak ve, da Francija že zdavnaj ni več svetovna sila. To kar želijo Francozi je, da vsaj v Evropi obdržijo svojo „svetovno vlogo“ in da morebiti ne uganjajo kakšne „regionalne politike“. Takoj za Mitterandom je bil Valéry Giscard d'Estaing tisti, ki so mu bili študentje naklonjeni. Pa ne zato, ker njegova hči študira politične vede na Sorboni, ampak zato, ker je z 48. leti najmlajši predsedniški kandidat za to mesto, ki mu pripisujejo Kennedy-image. Nihče ne ve pravzaprav kdo so njegovi privrženci. Pri študentih? Precej! Tudi pri podjetnikih in pri tistih s svobodnimi poklici. Že leta velja v Franciji za čudežnega otroka francoske politike, že ko je bil ob inflaciji 6 % najpopularnejši uslužbenec finančnega ministrstva.

V osnovi zna Giscard ne le vse, ampak tudi boljše, pravijo njegovi zagovorniki.

Iz volilnih rezultatov smo izvedeli, da so Francozi volili previdno in česa se jim je pravzaprav bati, če zna Giscard vse tudi boljše?

Samoupravljanje nevednih

Živimo v času, ko bi se lahko in se že kažejo rezultati družbenih sprememb pri nas. Sprejeli smo zvezno in republiško ustavo, izvedli volitve in sestavili delegacije in formalno zagotovili občanom pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz naše samoupravne socialistične družbene ureditve. Pričakujemo lahko, da bo upravljanje na novih delegatskih načelih potekalo tako, kot smo si ga zamislili in da se bo naša družba resnično samoupravno in socialistično razvijala še vnaprej.

Vendar prihajamo počasi do spoznanja, da nam včasih nečesa primanjkuje.

Ko so pred nekaj tedni potekale volitve delegacij v krajevnih skupnostih, sem opazil, da ima velika večina predlaganih delegatov visoko, višjo in srednješolsko izobrazbo. Povprašal sem mlajšega znanca, nekvalificiranega delavca v neki mariborski tovarni, kaj misli o tem, pa je odgovoril, da je to čisto pravilno, češ, kaj bomo mi, ki se na nič ne spoznamo sedeli v delegacijah in dvigovali roke pri odločitvah, ki jih ne razumemo. Vidite, v tem je problem. Neposrednim proizvajalcem je družba zagotovila tudi neposredno upravljanje in s tem uresničevanje njihovih osebnih in skupnih interesov, premalo pozornosti pa je posvetila marksistični, predvsem pa samoupravni vzgoji najširšega kroga delavcev z nizko stopnjo izobrazbe. Res je, da se temu problemu posveča precej pozornosti v osnovnih organizacijah zveze komunistov, ki za svoje člane in druge občane prirejajo predavanja, tečaje in krožke in jih poskušajo čimveč in čimbolje izobraziti na tem področju. Res je tudi, da si družba prizadeva izvesti reformo šolstva in vnesti prvine marksističnega izobraževanja na vsa področja našega izobraževalnega sistema. Res pa je tudi, da že nekaj let iz teh ali onih razlogov zavlačujemo reformo srednjega in visokega šolstva, vendar se stvari na tem področju vseeno urejujejo. Vprašujem pa se, kaj počenjajo temeljne organizacije združenega dela na področju samoupravnega izobraževanja in vzgoje najširšega dela neposrednih proizvajalcev v njihovih sredinah, to je nekvalificiranih, polkvalificiranih in priučenih delavcev. Precej je naših podjetij, ki so tu naredila že veliko, dosti je pa tudi tistih, kjer je taka oblika izobraževanja še v povojnih ali je pa sploh ni.

Verjamem, da držijo opravičila nekaterih, češ, v sedanjem gospodarskem položaju moramo misliti predvsem na ekonomske faktorje in se truditi, da dosežemo večjo ekonomičnost, rentabilnost in tako naprej. Razlog več je verjetno tudi prepričanje velike večine neosveščenih delavcev, da je dovolj, da za svoje delo dobijo plačilo v obliki osebnega dohodka in da jih vse ostale stvari sploh ne zanimajo.

In vendar mislim, da se pri tem ne bi smeli ustaviti. Družba je dala neposrednim proizvajalcem pravico do samoupravljanja in bi morala poskrbeti da bi le-ti to pravico tudi dejansko in (v nekaterih primerih) ne le formalno uveljavljali. Najširšemu krogu neposrednih proizvajalcev bi morali posredovati tisto osnovno znanje iz družbene ureditve, marksizma in ekonomskih znanosti, ki je potrebno za razumevanje odločitev upravnih in vodstvenih organov organizacije združenega dela in izpopolniti sistem informiranja v podjetju tako, da bi lahko vsak delavec dobil potrebne informacije ob pravem času in na tej podlagi z znanjem, ki si ga je pridobil, odgovorno zavzemal stališča in sprejemal odločitve ekonomske in upravne narave v podjetju. Verjetno se ne bi dogajalo več, da bi delavci samovoljno prekinili delo, ne bi bilo več nezadovoljstva med nekaterimi strukturami delovnih ljudi ob stabilizacijskih ukrepih in podobno, ker bi vse omejitve osebnih potrošnje vsi sprejemali in izvrševali zavestno, ker bi se vsi iz prepričanja odločali izpolniti naloge za doseg zastavljenih ciljev.

Da bi pa to dosegli, je seveda potrebno nekaj let in dosti truda in iniciative iz obeh strani. Če bomo izvedli reformo šolstva in izobrazili strokovni kader v tem smislu, da naj vzgaja in izobražuje delavce z nizko stopnjo izobrazbe in če bomo uspeli zainteresirati le-te za tako izobraževanje, verjamem, da bi čez nekaj časa resnično lahko rekli, da je vsak ukrep in odločitev v temeljni organizaciji združenega dela razultat zavestne volje prav vseh članov te organizacije.

Če pa na tem področju ne bomo storili nič, bodo nekateri še vedno gledali vse skozi prizmo povečanja in zmanjševanja osebnih dohodkov, to se pravi osebnega standarda in nikoli ne bodo postali resnični in zavedni subjekti družbe, v kateri živimo.

OKROGLA MIZA

Osnutek zakona o visokošolski dejavnosti

SODELOVALI:

prof. dr. DUŠAN BOBEK, direktor VEKS
 prof. dr. VLADIMIR BRACIC, profesor PA, predstojnik Združenja MVZ
 prof. JOSIP BUTINAR, direktor VAS
 prof. ZVONKO CAJNKO, profesor PA, sekretar komiteja konference ZKS
 VZM
 mag. SIME IVANJKO, profesor VPŠ
 DAVORIN KRAČUN, v. d. odgovornega urednika Katedre
 DRAGO PIŠEK, sekretar IO SS MVZ
 FRANCI PIVEC, vodja oddelka za razvoj Združenja MVZ
 IVO USAR, predsednik IO SS MVZ
 in drugi.

DAVORIN KRAČUN: Dovolite mi, da vas pozdravim v imenu uredništva Katedre in se vam zahvalim za vašo prisotnost. Tema današnjega razgovora je Osnutek zakona o visokošolski dejavnosti. Kot vam je znano, teče javna razprava o tem zakonu, in z našim razgovorom bi tudi študentski list Katedra želel dati svoj prispevek k tej razpravi.

Kot prvo izhodišče za razpravo predlagam, da ocenimo kaj nam ta osnutek prinaša v bistvu. Pri tem gre za globalno oceno novosti, za katere menimo, da bodo pozitivno vplivale na delo visokošolskih zavodov.

ZVONKO CAJNKO: Vprašanje je bilo, kaj prinaša Zakon o visokošolski dejavnosti. O tem vprašanju razmišljam tako, da bi veljalo najprej ugotoviti skupni kriterij oz. merila za tako oceno. Predlagam, da v tem smislu osvojimo naslednje vidike:

1. Kako novi zakon vključuje visokošolsko dejavnost v združeno delo?
2. Kako novi zakon zagotavlja enotnost vzgojnoizobraževalnega sistema in kako vključuje visoko šolstvo v ta sistem?
3. Kako zakon realizira določene temeljne postavke že prej znane reforme šolstva in posebej visokega šolstva? Idejna izhodišča za takšno reformo namreč imamo in sedaj bi bilo zanimivo videti, kako zakon ta izhodišča realizira? Kako se kaže mariborski visokošolski center v novem zakonu?
4. Kakšna stališča postavlja zakon glede družbenoekonomskega položaja delavcev in pa študentov v visokem šolstvu?
5. Kaj prinaša zakon takšnega, kar je še posebej važno za MVZ?
6. Koliko zakon ureja zadeve, ki jih po novi ustavi mora urejati, koliko pa pušča prostora drugim normativnim aktom?

Razmišljal sem o teh vidikih in zdi se mi, da če ocenjujemo zakon o visokem šolstvu, moramo vsaj nekatere od teh vidikov brez dvoma upoštevati. Na tem je mogoče potem graditi generalno kot tudi konkretno oceno. Morda bi veljalo tudi v današnji razpravi ubrati to smer?

— ŠTUDENTJE V ZAKONU

SIME IVANJKO: Zanimivo bi bilo slišati, kaj menijo o zakonu študentje? Kako oni vidijo sebe v njem? Kako so se upoštevala njihova prizadevanja?

Katedra bo brez dvoma skušala oceniti zakon prav s tega vidika. Komisija, ki je pripravljala osnutek zakona je tudi poizkušala vnesti vanj nekatere novosti, ki zadevajo študente, zlasti v zvezi z vpisom, načinom študija, obsegom študija itd. Vprašanje pa je, če je vse to res v skladu s študentskimi zahtevami.

IVO USAR: Želel bi navesti nekaj odgovorov na to vprašanje. Sam sem nekaj časa sodeloval v komisiji za pripravo zakona in moram povedati, da so nekatere zadeve, ki smo jih tam zahtevali, tudi zapisane v zakonu. Tiste najpomembnejše pa v glavnem niso.

Študentje pozitivno ocenjujemo, da se olajšuje vpis tistim, ki so jim bila doslej vrata dejansko zaprta – delavcem.

Smatramo pa, da zakon ne zadovoljuje v tistem delu, kjer se govori o samoupravljanju. Za primer naj navedem 95. člen, ki je preveč nedoločen. Za študente pa so samoupravne pravice zagotovljene v glavnem le, če so zapisane v zakonu. Zato smo študentje tudi odločili, da bomo komisiji, ki bo zbiral pripombe iz javne razprave, predlagali nov člen, ki mora biti konkretniji od sedanjega, saj se ne moremo strinjati, da bi se zgolj omenjalo zbor delavcev in zbor študentov. Podrobneje bo treba naštet organske, v katerih imamo študentje pravico sodelovati in tudi odločati.

Naj opozorim le še na vprašanje statutov, ki smo jih sprejemali v veliki ihti, zdaj pa nam osnutek zakona kaže, da nismo našli najboljših rešitev.

SAMOUPRAVLJALSKI POLOŽAJ ŠTUDENTA

DAVORIN KRAČUN: V tekstu osnutka je opazno, da v bistvu ni opredeljen status študenta. Mislim celo, da se zakon tej opredelitvi vztrajno izogiba povsod, kjer sicer miselni tok nanj nanese.

Pomembna novost je seveda tripartitni sistem, ki smo ga v praksi že uporabljali. Na drugih področjih, ki bi tudi pomenila temelj samoupravnega angažiranja študentov v visokem šolstvu, pa je zakon povsod nedoločen. Spomnim se, da smo imeli pred leti razpravo ali naj tudi študentje – delegati v samoupravnih organih visokošolskih zavodov odločajo popolnoma o vseh vprašanjih, ali pa naj o določenih vprašanjih ne razpravljajo.

Takrat so se mnogi zavzemali za varianto, naj bi sicer odločali o vsem, le pri delitvi osebnih dohodkov te pravice ne bi imeli. Kasneje smo to vprašanje presegli in ugotovili, da, če so študentje enakopravno zastopani v samoupravnih organih visokošolskih zavodov, potem naj odločajo o vseh vprašanjih. Sedaj v 92. členu zopet vidimo, da o delitvi osebnih dohodkov odločajo samo visokošolski delavci. Ostali dve delegaciji sta iz razprave izločeni. Ni pomembno, ali imajo študentje pravico razpravljati tudi o teh vprašanjih. Zanimivo je le, da visokošolski zakon direktno omejuje dve delegaciji pri eni izmed pravic odločanja.

Prav tako se mi zdi, da glede študentov govori zakon le o študijskih vprašanjih, o samem statusu študenta, ki naj bi bil izhodišče tovrstnim rešitvam, pa se neče izjasniti. S tem nikakor ne razrešuje burnih razprav v študentski organizaciji o delovnem statusu študenta. Vsemu temu se enostavno izogne. Študentje imajo pri odločanju v bistvu iste pravice kot jih ima tako imenovana tretja delegacija.

IVO USAR: To vprašanje je bilo sproženo tudi v komisiji in takrat nas je dr. Kornhauserjeva zavrnila, da hočemo skozi stranska vrata uveljaviti delovni status. Razložili so nam, da pač ustava delovnega statusa študenta ne priznava. Istočasno pa vemo, da daje Ustava SR Bosne in Hercegovine študentom status delavca.

Davorin KRAČUN: To pomeni, da je tam študent tudi član temeljne organizacije združenega dela na visokošolskih zavodih.

Sime IVANJKO: Kar zadeva delovni status študenta je vprašanje, ali je slovenska družba danes ekonomsko toliko sposobna, da študentu prizna status delavca z vsemi pravicami, ki gredo iz dela in po delu. Pri tem mislim prvenstveno na socialno in pokojninsko zavarovanje. To je bistveni razlog, da tudi v ustavi študent ni opredeljen tako kot ste sami želeli. To je stvar bodočnosti.

Načeli ste vprašanje pravic odločanja o delitvi osebnega dohodka. Ustava ločuje tri področja samoupravnega odločanja. Prvo je področje pravic, ki gredo delavcem iz dela in po delu. Sem brez dvoma spada osebni dohodek in verjetno je težko govoriti, da bi o tem odločali tudi študentje. Osebno sem mnenja, da bi študentje morali odločati popolnoma enako kot delavci, vendar z vidika ustave to ni dosegljivo.

Drugo področje je družbeni interes za delo pedagoškega zavoda. Način, kako se zagotavlja ta družbeni interes, mora zagotoviti zakon. Zato uvaja in upravlja delegacijo ustanoviteljev, uporabnikov in širše družbene skupnosti. Tretje področje pa je pedagoško področje, na katerem odločajo pedagoški delavci skupaj s študenti. To so torej tri področja po katerih je strukturirano tudi samoupravljanje visokošolskega zavoda. Vprašanje je seveda, ali nam je takšno strukturiranje v zakonu povsem uspešno ali ne.

POVEZANOST VIŠOKEGA ŠOLSTVA Z OKOLJEM

Vladimir BRAČIČ: Vrnili bi se na vprašanja, ki jih je predstavil tovariš Cajnko, ker se mi zdijo primerna izhodišča za principiarno razpravo.

Kako zakon vključuje visoko šolstvo v združeno delo? Menim, da je ena od pomanjkljivosti zakona, da je v tem nedorečen. O tem govori 8. člen zelo medlo: „Visokošolske organizacije se zaradi skupnih interesov in uresničevanja skupnih programov s samoupravnimi sporazumi povezujejo tudi z drugimi organizacijami združenega dela.“ Zakon nikjer ne opredeljuje interesnih skupnosti kot tistih, temeljnih novih samoupravnih skupnosti, kjer prihaja do nove kvalitete družbeno-ekonomskih odnosov. V tej skupnosti bo prišlo do ustavno jasno opredeljene enakopravne menjave dela. O tem ni govora nikjer drugje kot samo v 8. členu osnutka, kjer je torej rečeno, da lahko tudi menjavajo delo. To bi v resnici moralo biti eno od izhodišč vseh samoupravnih asociacij na področju vzgojnoizobraževalnega dela kot celote in visokega šolstva še posebej.

Kako zakon vključuje visoko šolstvo v celotno šolstvo? Tu je storjen bistven korak naprej od sedaj veljavnega zakona. V več členih je opredeljena obveznost visokega šolstva v zvezi s tem. Visoko šolstvo se je dolžno povezovati s srednjim šolstvom. Dolžno je organizirati usmerjanje študentov. Odgovorno je za pripravljane kurze. Seveda je zopet vprašanje ali je osnutek v tem pogledu dovolj precizen ali ni.

Kako so realizirana prizadevanja iz preteklosti? Prav gotovo zopet korak naprej od dosedanjega stanja. Široko se odpirajo vrata mladim za vstop v visoko šolstvo, s čimer je dosežena nova kvaliteta demokratičnosti. Na visokošolske zavode se sedaj vpisujejo tisti, ki so končali štiriletno srednjo šolo. Srednja šola pa je tudi poklicna šola. Zakon nadalje obvezuje visoke in srednje šole, da se tesneje medsebojno povežejo in tako olajšajo prehajanje dijakov s srednje na visoko stopnjo izobraževanja. Zakon sedaj decidirano govori o stopnjevanju. Prejšnji zakon takšne opredelitve ni vseboval. Zakon jasneje opredeljuje dolžnost visokega šolstva, da se mora povezovati z gospodarstvom in drugimi dejavniki oziroma „potrošniki“ kadrov. Skupaj z njimi mora organizirati stažiranje, pripravništvo itd. .

Zakon nadalje terja, da morajo visokošolske organizacije organizirati izredni študij. Tu je vrsta zadev v zvezi z reformo, ki jih sedanji osnutek opredeljuje mnogo jasneje od starega zakona.

Od vseh je morda še najbolj pomembno določilo, ki govori o tem, da so delavci visokošolskih ustanov odgovorni za rezultate svojega dela. Tega doslej v zakonu ni bilo.

Kako se kaže skozi osnutek zakona položaj mariborskega visokošolskega središča? Precej nejasno, nedorečeno in kompromisarsko. Največ, kar smo mogli doseči je izenačenje združenja z univerzo.

Odnos med zakonom in samoupravnimi akti? Glede tega sem imel vsekoli občutek in sem kot član komisije tudi opozarjal na to, da skuša zakon v nekaterih stvareh kratiti samoupravne pravice delavcev in študentov. Zakon hoče zožiti ustavne okvire, s čimer je izražena določena vrsta nezaupanja do subjektivnih progresivnih sil na našem področju. To zoževanje je tudi pripeljalo do takšnih določil v zakonu, ki niso v skladu z ustavnimi pravicami delavcev v združenem delu. To so določila v zvezi s starostno mejo 60 let itd. . . . Odtod tudi stališča, ki se nanašajo na kompetence posameznih institucij in samoupravnih organov. Izgleda, da bo treba v tem pogledu opozoriti na ustavno določilo o neodtujljivih pravicah delavcev v združenem delu. Delavci v visokošolskih zavodih so delavci v združenem delu in enakopravni vsem drugim delavcem. Iz tega razloga jim nekaterih pravic ne smemo vzeti. Nihče jim ne more vzeti pravice, da odločajo o svoji samoupravni organiziranosti, o delitvi dohodka itd. Izgleda, da si bo s tem v zvezi treba natančneje pogledati 55. člen ustave, ki v zadnjem odstavku dovolj jasno pravi, da samo „v nekaterih vprašanjih sodelujejo tudi predstavniki širše družbe“. Ta vprašanja seveda tam ne morejo biti naštet. To mora napraviti na našem področju visokošolski zakon, vendar bi moral skladno z duhom ustave seznam takih vprašanj zreducirati na minimum.

Podobno vprašanje je izvolitev učiteljev. Eno so pri tem družbeno verificirani pogoji izvolitve. Toda sam sprejem v združeno delo je samoupravna pravica delavcev in nihče jim te pravice ne more odvzeti. Tu je absolutno kompetentna delovna skupnost.

Opozoril bi vas na gradivo X. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije, kjer opredeljuje mesto in vlogo študentov. Z dokumenti študentu ne daje pravice delavca v združenem delu, ampak nakazuje pot, kako bo študent prišel v to organizacijo kot član delovne skupnosti. To se pravi, čimveč študentov naj prihaja na študij iz dela in ob delu. Tako prinaša iz tistega naslova svojo pravico člana združenega dela oziroma člana neke delovne organizacije. To je jasen pogled naprej, ki ga resolucija X. kongresa in tudi VII. kongres ZKS nakazuje. Ne reči, da vsak študent, ki se je vpisal, avtomatično postane član delovne organizacije z vsemi pravicami, ki iz dela izvirajo, ampak čimveč študirajočih naj prihaja iz dela študirat. Oni postanejo člani delovne organizacije in ta jih pošilja na študij.

Menim, da so tu se nekatere opredelitve, ki jih bo potrebno v tem smislu še dopolniti.

Kar pa se tiče statuten, bi opozoril, da bomo morali v mesecu juniju začeti ponovno intenzivno delati na njih. Če gledamo ta osnutek zakona, četudi bo doživel svoje spremembe, vidimo, da se ne bo spuščal v podrobnosti notranjih samoupravnih odnosov v visokošolskem zavodu. On več ali manj globalno opredeljuje nekatere stvari, otranjo strukturo; samoupravne odnose pa moramo domisliti mi sami, na vsaki šoli posebej. To je naša naloga, pri kateri pa nam kot izhodišče služi Ustava, resolucije kongresov in ta Zakon.

Drago PIŠEK: Glede na izjavo tov. Bračiča, naj bi bila razprava končana še junija, bi pripomnil, da se bojim, da bomo študentje tu ponovno prikrajšani, saj so meseca junija glavni izpitni roki. Večina študentov, ki ni iz Maribora, gre tudi v tem času študirat domov in prihaja sem le na izpite. Kako se bomo študentje lahko v tem času vključili v razprave okrog statuta? Prav gotovo bomo študentje zopet ostali ob strani pri razpravljanju o statutu. Vse to pa pogojuje ravno to hitro sprejetje zakona, ki se sedaj pripravlja, saj se mora sprejeti do julija meseca. Menim, pa da je to najbolj pomembno za študente, ki pa zopet ne bodo mogli pri tem intenzivno sodelovati. Moje mnenje je, da je vse to potrebno prestaviti na jesenski čas – september, oktober, ko steče normalno delo na zavodih.

Prav tako menim, da zakon ne opredeljuje posebej rednih in izrednih študentov, on jih izenačuje. To se pravi, da smo vsi enaki. Postavlja pa se vprašanje sodelovanja pri upravljanju. Kajti znano je, da se izredni študentje pojavijo na soli le takrat, ko so predavanja, na mnogih solah pa samo, kadar so izpiti in tako niso vključeni v študentsko življenje. Zato menim, da je potrebno izredne študente pritegniti v študentsko delo in jim tudi zagotoviti enakopravnost pri upravljanju.

Glede vključevanja v studij iz delovne organizacije pa menim, da bo moral biti delavec predhodno vsaj dve do tri leta v delovni organizaciji, da bo le-ta spoznala njegovo sposobnost za nadaljnji studij. Ali se ne bo vrnil nazaj v delovno organizacijo prester, saj ga bo študij angaziral štiri ali celo šest let? Vprašanje je, koliko časa mu bo še ostalo, da bo svoje znanje, ki ga je pridobil na soli, posredoval organizaciji s svojim delom, to se pravi, da se bodo v delovnih organizacijah pojavljali še starejši kadri.

VENDARLE MOŽNOST VSTOPA ŠTUDENTOV V ZDRUŽENO DELO?

Franci PIVEC: Vrnili bi se nazaj k vprašanju, ki jih je tovariš Cajko postavil in se mi zdi škoda, da bežimo od njih, ker bi lahko bila razprava bolj sistematična.

Prvo vprašanje se nanaša na problem vključenosti visokega šolstva v združeno delo. Mislim, da bi zgrešili, če bi hoteli v Zakonu najti poglavje, dva ali tri člene, ki bi govorili specialno o tem, ker cel zakon je zakon o združevanju dela v visokem šolstvu in ima svoj osnovni namen, da precizira poti vključevanja visokega šolstva v združeno delo. To je resnično fundamentalno izhodišče za oceno zakona.

Kar pa se tiče rešitev, ki jih zakon v tem pogledu ponuja, se mi zdi problematično to, da ne daje posebnih sistemsko domišljenih rešitev, na kar je tovariš dr. Bračič že opozoril. Verjetno je problem obstajal v tem, ker prej ni bilo predpisa o odnosih v združevanju dela v izobraževanju nasploh. Zaradi tega rešujemo tako, (bojim se, da bo to tudi končna rešitev) da hočemo na nivoju ene visokošolske organizacije, ali pa ene temeljne organizacije združenega dela v visokem šolstvu, stvari postaviti in razrešiti v interesnih skupnostih.

To se pravi, hočemo že na nivoju delovne organizacije na vsak način realizirati eno od določil Zvezne ustave in to 52. člen, ki pravi: „Medsebojna razmerja v teh samoupravnih interesnih skupnostih se urejajo tako, da se delavcem in drugim delovnim ljudem, ki v njih združujejo sredstva, zagotavljajo pravice odločati o teh sredstvih... delavcem organizacij združenega dela, ki opravljajo dejavnosti na področju, za katero je bila ustanovljena interesna skupnost, pa pravica, da v svobodni menjavi dela uveljavljajo enak družbeno-ekonomski položaj kot delavci v drugih organizacijah združenega dela.“ To določilo velja za samoupravno interesno skupnost in mi jo hočemo v celoti realizirati tudi na nivoju temeljne organizacije združenega dela, v visokem šolstvu, ali pa če hočemo na nivoju organizacije združenega dela v visokem šolstvu. Vprašujem se, kje so razlogi za to, da smo tako silno previdni na tem področju, da hočemo na vsak način postaviti dvojni varnostni mehanizem, ki bo zagotovil, da se tista sredstva, o katerih bo tako ali tako odločal delavec pri podpisovanju samoupravnega sporazuma vsako leto, pa potem še enkrat kot delegat v samoupravni interesni skupnosti, bo moral razpravljati in odločati o njih še tretjič v sami organizaciji združenega dela.

To odvečno strukturo je možno odpraviti tako, da zelo dobro postavimo samoupravne interesne skupnosti in potem s samoupravnimi sporazumi in z neke vrste pogodbenimi odnosi odgovorno vezemo visokošolske delavce, učitelje in študente za izpolnjevanje programa, ki ga samoupravna interesna skupnost postavi zavodu in za njega določi tudi sredstva. Ali pa na drugi način, da sprejmemo tezo, na kateri sedaj stojimo, da je treba strukturo samoupravljanja na nivoju organizacije združenega dela postaviti na osnove, ki so določene za samoupravno interesno skupnost. Vendar potem na nivoju samoupravnih interesnih skupnosti ni treba zopet ponavljati te strukture, ustvarjati novih obveznosti za samoupravljalce in ustvarjati novih delovnih mest za administrativni aparat, ker so te družbene garancije za koristno izrabo sredstev zagotovljene že na nivoju temeljne organizacije.

Kar zadeva možnost in poti, ki jih zakon odloča ali nakazuje, tako učiteljem kot študentom, da se po njih vključujejo v združeno delo, se mi zdi, da se je zakonodajalec ukvarjal z veliko ambicijo, da bi vrata na široko odprl, da bi z gesto in manifestativno pokazal, da bo nastopilo popolno zlitje učiteljeve in študentove aktivnosti s celim kompleksom združenega dela, da pa za takšno popolno zlitje ni pravih pogojev in jih zakon niti v tistih okvirih, ki bi jih lahko, ne zagotavlja. Na eni strani vklepa položaj visokošolskega delavca in raziskovalca v preveč toge okvire pedagoških programov in iz njih izvirajoče sistematizacije, po drugi strani pa študentom nikakor ne odpre možnosti, da bi kot enakopravni subjekti nastopili v združenem delu in jim v nobeni možnosti ne ponuja, da bi se lahko konstruirali kot delavci in bi si na nek način vendarle zagotovili delovni status. V vsakem primeru so to delavci drugega reda, ki jim pripisujemo neke kompetence v združenem delu, bodisi iz pedagoških ozirov, da jih samoupravno vzgajamo, bodisi iz političnih ozirov, da jih vključujemo v splošno družbeno strukturo, da ne bi vegetirali izven nje. Medtem pa njihovega položaja nismo bili pripravljeni niti z ustavo kategorično spremeniti in kot kaže, tudi zakon tega ne bo storil. Edina možnost, ki se tu odpira, je v členu, ki govori, da pa se študent vendarle priznava pravice iz statusa delavcev, v kolikor se kot delavec vključuje v realizacijo delovnega programa bodisi kot v pedagoškem ali v raziskovalnem delu.

Morda bi s stališča študentov veljalo krepko razčleniti in razmisliti o tem členu, ki po mojem mnenju, vendarle ustvarja možnost vstopa študentov v združeno delo pod enakopravnimi pogoji.

ZAOSTRITEV DOLŽNOSTI

JOSIP BUTINAR: Nekaj splošnih misli bi povedal v zvezi z zakonom. Vse kar sem v zadnjem času o tem zakonu slišal, so zelo kritične sodbe. Osebo na mislim, da čeprav zakon ni dovolj jase, oziroma premalo precizen kot npr. pri opredelitvi visokošolskih organizacij, skopo je poglavje o samoupravljanju ali statusu študenta, ali statusu znanstvenega delavca na solah, o stazistih itd., je le storjen korak naprej. Vsak zakon je namreč kompromis in vsak ima o njem svoje mnenje, posebej se o posameznih

členih. Če se spomnimo, ko smo pred štirimi ali petimi leti sprejemali reformo, smo od takrat malo napredovali. Takrat smo jo pojmovali kot hitro revolucionarno akcijo, nismo je pa sprejeli kot dolgotrajen proces, ki ga je treba z vsakodnevnimi drobnimi akcijami uresničevati. Če bomo o zakonu tako kritično razpravljali ne bo uspeha, ker od njega preveč pričakujemo. Vse pričakujemo od zakona, kot da bo on rešil vse stvari, zlasti vsebinsko študija. Že doslej nam nihče ni onemogočil močnih vsebinskih sprememb na solah in progresivnih pobud. Nihče se ni vtkoval vsa zadnja leta, menjali smo organe upravljanja, menjali smo študijske načrte in smeri, imamo potrjene statute in jih nimamo, ne vemo po katerih posluujemo. Za mene je zakon v glavnem dober, potrebno pa ga je le nekoliko izboljšati, vnesti več preciznosti, nedvoumnosti. V glavnem pa je potrebno več delati, več odgovornosti študentov in učiteljev. Reforma je dolgotrajni proces. Glavno, kar je zakon zaostril in skuša rešiti, so znane slabosti vseh naših zavodov; neracionalnost in velik osip. Zato tudi zaostreuje vpisne pogoje, študij itd. Skratka menim, da nam zakon le daje možnost izboljšav.

Ne vem pa, če nam zakon omogoča to, kar je napisal tovariš Bulc. Če ne bomo dali toliko važnosti formalni izobrazbi, če bomo omogočili večjo selekcijo, ne bodo vsi študenti silili navzgor, potrebni in nepotrebni. Povsod piše, da nam izredno primanjkuje srednjih kadrov, kadrov, ki znajo delati. Vse beži od konkretnega dela v proizvodnji, zlasti iz primarne. Če pa zahtevamo analize, zahtevnejše projekte, pa nam primanjkuje sposobnih ljudi. Vso prednost se daje administraciji in povečini se zelo jasno sili v te poklice. Če tu obstajajo kake možnosti, da te trende zadržimo, je to po mojem mnenju izreden prispevek. Glavna stvar, ki jo zakon prinaša je zaostritev dolžnosti učiteljev in študentov in na tak način bomo prispevali k učinkovitosti in racionalnosti, k manjšim potrebam po investicijah in menim, da je to lep prispevek. Zato tudi menim, da je skrajni čas, da ga z določenimi popravki sprejmemo. Prav tako menim, da je to v sedanjem času kompromis med različnimi željami in možnostmi. V tem smislu ne smemo videti samo slabe strani pri vsakem členu, ker če bomo te člene skušali vsklajevati junija, septembra, oktobra, jih ne bomo nikdar vsklajili, kot jih že tri leta nismo mogli in kot že 15 let nimamo potrjenih statuten.

DVOMLJIVO POGlavJE O SAMOUPRAVLJANJU

DUŠAN BOBEK: Osebo ocenjujem zakon iz dveh vidikov. Prvič s stališča družbeno-ekonomskih sprememb in v okviru teh novih družbeno-ekonomskih sprememb, predvsem vloge delavca v družbenem delu, na visokošolskih ustanovah, vloga učitelja, njegovo sprejemanje, pogoji, dalje vloga študenta v samem procesu in drugič s stališča, da bi skozi zakon skušali odstraniti vse slabosti, ki je imel prejšnji zakon oziroma prejšnji sistem izobraževanja v visokem šolstvu in vnašanju novih kvalit. Če bi iz tega stališča ocenjeval zakon, potem moram ugotoviti, da so res vnešene določene novosti. Vsak tak zakon pa ima v začetni fazi tudi svoje slabosti. V Mariboru smo precej elementov, ki so prišli šele sedaj v zakonodajo imeli realiziranih že prej. Glede na to, je zakon za nas prav gotovo korak naprej.

S stališča družbeno-ekonomskih sprememb oziroma vloge delavcev, se mi zdi poglavje o samoupravljanju dvomljivo. Svet, ki je v zakonu predviden, je ostanek starih koncepcij o upravljanju. Novost je le to, da bomo ta svet formirali na tripartitnem principu. Vprašanje pa je ali je prav, da je takšen svet postavljen kot najvišji organ. Ali ne bi bilo mogoče v zakonu predvideti tudi še drugih organov in vanje prav tako vnesti tripartitnost. To bi bil prav gotovo korak naprej. Sploh pa ugotavljam, da je vprašanje zbora delovne skupnosti, ki je po ustavi ključni organ v zakonu, povsem neopredeljeno. To je bistvena hiba osnutka.

Iz tega razloga bo prav, da se poglavje o samoupravljanju temeljito obdeli, razširi in da se vanj vnesejo nekatere izkušnje, ki smo jih v Mariboru že preizkusili ali pa jih preizkušamo. Tudi naše rešitve seveda niso absolutno domišljene in popolne in bi jih lahko v zakonu še dodelovali. Vendar pa bi po tej poti prišli do boljše agoglavja o samoupravljanju.

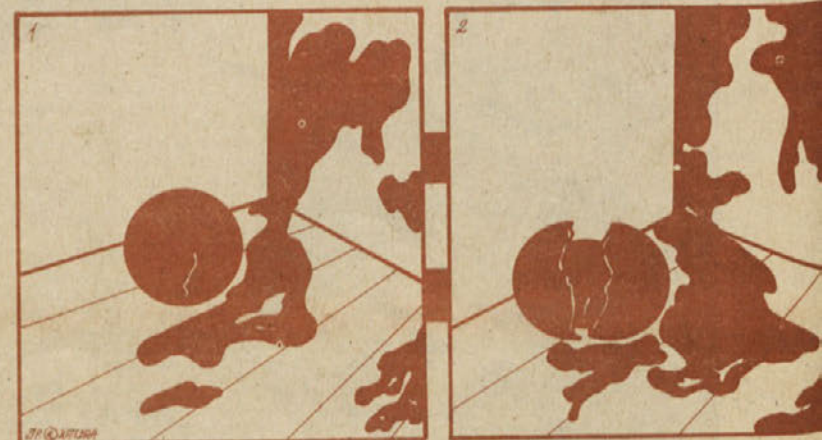
Vloga študentov ni opredeljena tako, kot smo si mi sami zamišljali: študent-delavec. Iz tega izhajajo vse tiste konsekvence, ki jih sedaj v zakonu kritiziramo. Študent sedaj seveda ne more sodelovati v delitvi dohodka itd. ker pač ni delavec.

Glede učiteljev se mi zdi pozitivno, da v zakonu precej podrobno predvideno, kakšen naj ta učitelj bo. To je brez dvoma korak naprej, čeprav je zopet res, da že dlje časa sami realiziramo takšno izhodišča. Odprto in nedodelano pa je vprašanje nastavitve učitelja na delovno mesto v zvezi s habilitacijo. To sta dva različna pojma in bi tudi v zakonu morala biti jasno določena.

Zakon je še vedno premalo precizen pri vprašanju osipa. Odgovornost za to, da mora vpisani študent študij tudi dokončati, še vedno ni dovolj jasno opredeljena. Z zakonom sicer tega vprašanja ne moremo rešiti, ker na osip deluje vrsta faktorjev, vendar pa bi vendarle lahko definirali glavne med njimi.

Osip izhaja tudi iz neenakomernega vpisa na visokošolske zavode. Res je, da na družboslovnih vedah, kjer je vpis največji, tudi osip prednjači. Izgleda, da tisti, ki se vpisuje na te sole, nimajo ustrezne predstave o študiju za katerega se odločajo. Povezava s srednjo solo v zvezi z usmerjanjem, ki jo predpisuje zakon, se mi zdi zelo primerna in potrebna. Ni pa dovolj, da je to samo v zakonu, pač pa je treba čimprej tudi dejansko spremeniti obnašanje naših visokošolskih institucij.

Določene stvari, ki so za zakon novost, so pri nas že realizirane. Tu mislim predvsem na poudarjanje izrednega študija, izobraževanja ob delu itd. ... Vse to je pri nas že stara praksa. S tem v zvezi smo zbrali veliko

izkušeni, sedaj pa imamo tudi zakonsko potrdilo, da je prav tak sistem treba še naprej izpopolnjevati.

V zakonu manjka vprašanje dislociranih enot. Nekatere naše šole so take enote razvile in prav bi bilo, da bi se do tega opredelili tudi zakon. S tem je namreč povezano vprašanje finansiranja, formiranja kadrov itd. ... Takšne dislocirane enote so prav gotovo zametki temeljnih organizacij združenega dela. Če razvijamo mrežo visokega šolstva v Sloveniji načrtno, potem je brez dvoma nujno v tem sklopu opredeliti tudi položaj dislociranih enot.

Nejasna so tudi nekatera druga določila kot vprašanje pripravništva, stažiranje itd. Visokošolske ustanove naj bi bile odgovorne za organiziranje pripravniškega staža, vendar je to absolutno premalo opredeljeno.

Kot napredek lahko v zakonu štejemo izenačitev univerze z združenjem. Zdi se nam pa, da bi morali vendarle opredeliti, kdaj se univerza lahko ustanovi. Tudi brez tega pa je to korak naprej.

PARTICIPACIJA NAMESTO SAMOUPRAVLJANJA?

DAVORIN KRAČUN: Če sem prav razumel razpravo, lahko v zvezi z opredeljevanjem statusa študentov pridemo do naslednjega sklepa — študentom ni priznan delovni status, storjen pa ni noben, tudi najmanjši korak v tej smeri. V različnih dokumentih, ki smo jih spremljali v zadnjih letih, je očitnih mnogo več prizadevanj za delovni položaj študentov. Zakon nam danes ponuja neke vrste participiranja v upravljanju in to le pri nekaterih vprašanjih. Nimamo torej študenta samoupravljalca, temveč le študenta, ki ima pravico participirati pri odločanju o nekaterih vprašanjih.

FRANCI PIVEC: Še enkrat vas opozarjam na 89. člen Zakona, kjer so postavljena nekakšna „zadnja vrata“, skozi katera bi lahko na naprednih solah uveljavili tudi zelo revolucionarne interpretacije in rešitve. Seveda pa lahko takoj nastane spor okoli tega, katero delo študenta lahko štejemo kot njegov doprinos k združenemu delu iz česar potem črpa originalne samoupravne pravice.

Do kod segajo pravice? Tako kot je to sedaj opredeljeno v 89. členu, so možne velikkanske razlike v tolmačenju in prav gotovo se bo zgodilo, da bodo na vrsti šol raztegovali pojem študijskih obveznosti, pod katerimi se bo moral študent udnjati kot pomožni delavec, kot risar, kot anketar itd. itd., ne da bi mu iz tega šle kakršnekoli pravice delavca. Lahko pa se zgodi tudi čudež, da bo sodobno, orientirana šola, kjer bi študij voden na osnovi študijskih raziskovalnih projektov, večini svojih dobrih študentov priznala študijsko obveznost kot delo in bo iz tega pripravljena potegniti tudi vse ustrezne konsekvence.

Sansa torej obstaja in študentom priporočam, da si to čudno hišo visokega šolstva ogledajo z vseh strani in poizkusijo pri vseh vratih.

DAVORIN KRAČUN: Kljub vsemu pa osnovni duh zakona ni naklonjen statusu študenta.

UČITELJI NA ISTEM?

FRANCI PIVEC: Realno gledano so pravzaprav tudi učitelji na istem. Tudi oni samo participirajo v upravljanju. In to je duh zakona.

VLADIMIR BRACIC: Zakon premalo upošteva ustavna določila o neodtujljivih pravicah delavcev v združenem delu.

Tovariš Pisek nas je opozoril, da junija in julija ni mogoče sprejemati statotov, ker ni mogoče zagotoviti sodelovanja študentov. Njih tudi septembra ne bo, saj jih takrat čakajo zadnji izpitni roki. Tako gledano, lahko zaresno angaziranje študentov pričakujemo šele v novembru. Nam pa se zdi, da bi veljalo nekakšne stvari iz zakona upeljati že z novim študijskim letom. Zato se je treba začeti pogovarjati že junija, sicer bomo za letošnje leto zamudili vlak. Vprašanje pa je, ali je res nujno, da vse te stvari tudi statutarno opredelimo. Saj mnoge reči mi že izvajamo, pa niso v zakonu, ne v statutu opredeljene. To je celo ena od pozitivnih tradicij Maribora. Ustava nas obvezuje, da nekatere stvari preprosto moramo spremeniti, ne glede na to ali je visokošolski zakon sprejet ali ni.

Kar zadeva dislocirane enote, sem mnenja, da so to sestavni del splošnega programa razvoja visokega šolstva. O tem pa je v zakonu govora. Tu gre za mrežo visokega šolstva in zakon je precej natančen pri opredeljevanju ustanavljanja novih enot. Mislim, da tu ni več kaj reči. Sicer pa bi morali dislocirane enote čimprej organizirati kot TOZD.

JOSIP BUTINAR: Problem študentske udeležbe pri oblikovanju novih statotov v juniju bi morda lahko rešili tako, da bi študentje izbrali posebno delegacijo, ki bi se vključila v ta postopek. Tudi s strani učiteljev bo pravzaprav sodelovala samo delegacija.

DRAGO PIŠEK: Zdi se mi, da bo tako ali tako treba najprej sprejeti zakon, pa se potem pogovarjati o statutih. Kar zadeva delegatske priprave statotov vas moramo obvestiti, da obdelujemo študentje še tri druge dokumente: novi statut Zveze socialistične mladine, Resolucijo IX. kongresa Zveze mladine in Družbeni dogovor o štipendiranju, in zato razprava ne bo kvalitetna, če jo bomo preveč pospešili.

NEKOHERENTNOST VISOKOŠOLSKEGA SISTEMA

FRANCI PIVEC: Mislim, da imajo študentje prav. Treba je prenehati s prakso, ki je prišla do veljave že pri prejšnjem zakonu. V skupščini so ga varili celih šest let, potem pa smo ga morali na vrat na nos sprejeti. Osnutek, ki ga obravnavamo so zopet pripravljali pet let, razpravo o njem pa bi radi

opravili preko noči. Temu je treba napraviti konec, če ne zaradi drugega, pa zato, ker študentje v takih pogojih ne morejo sodelovati in so diskriminirani.

Rad bi rekel še nekaj o drugem vprašanju tovariša Cajnka. Sodim, da zakon ne zagotavlja koherentnega visokošolskega sistema. Zakon ne definira osnovnih elementov tega sistema in že v naprej dopušča, da se ti elementi tolmačijo kot kdorkoli sam hoče. Ta različna tolmačenja osnovnih sestavnih elementov visokošolskega sistema so posledica desetletnega obdobja, ko nismo imeli ustrezne zakonske podlage za našo dejavnost in je zato tudi prišlo do zelo raznolikih realizacij posameznih pojmov. To nas je pripeljalo v situacijo, ko na takšnih osnovah ne moremo več voditi visokošolske politike. Na katerikoli element sistema jo namreč opremo, doživi različna tolmačenja, ker so ti elementi, po imenu sicer enaki, faktično pa od sole do sole, od združenja do združenja, različni. To bi zakon moral opredeliti, saj mora zagotoviti pogoje za smotno visokošolsko politiko v prihodnosti.

Opredelitev teh osnovnih elementov pa ne more biti stvar samoiniciative. Nikomur ne pride na misel, da bi prepustil samoiniciativi občinske uprave, ali se bo hotela imenovati občina, krajevna skupnost ali rdeči križ. Prav tako pa tudi v visokem šolstvu ni mogoče dopustiti, da bodo skupine ljudi same sebi nadevale imena fakultet, univerz, visjih sol, kateder itd. ... mimo vsakršnih tudi minimalnih kriterijev.

TRIPARTITNOST

DUŠAN BOBEK: Vprašanje tripartitnosti mora izhajati iz interesov vseh treh partnerjev. To so organizacije združenega dela — porabniki našega dela, študenti in učitelji.

Širša družba je zainteresirana, da dobi izobražen kader, ki bo sposoben opravljati vse naloge. Ki ga čakajo na delovnem mestu. Dobiti ga morajo v čim krajšem času in da so vložena sredstva čim bolj racionalno uporabljena. To so tudi njihova izhodišča za vrednotenje dela visokošolskih institucij.

Pri študentu se mi zdi precej vseeno ali on odloča o dohodku na šoli itd. ... Bolj pomembno je, da odloča o tistih vprašanjih, ki so zanj bistvenega pomena — to pa so vprašanja študija, izpitni režim, pedagoške metode itd. ... Tu mu je treba zagotoviti možnost vplivanja in odločanja. Pri tem ne smemo pozabiti še na celoten kompleks študentskega standarda, ki je prav tako stvar neposrednega študentskega interesa.

Učitelju pa morajo zagotoviti, da bo šola oblikovala takšen strokovni profil, ki ga družba potrebuje in pričakuje. Njihov interes je, da takšen kader izobrazijo v čimkrajšem času in da ga usposobijo za delovna mesta.

To so trije interesi in te je treba skozi samoupravljanje privedi do skladja. O tem pa se zakon zelo nezadovoljivo izraža.

ZAKON JE RACIONALIZIRANA POLITIKA

ŠIME IVANJKO: Zdi se mi, da se uveljavljata dva različna pristopa k samemu konceptu zakona. Eni želijo, da naj bi zakon opredelil vse podrobnosti in postopke. Zakon ni pisan tako, saj bi bilo s tem vsakega samoupravljanja konec.

Zakon je racionalizirana politika in mi moramo racionalizirati samoupravno politiko. Vloga zakona na našem področju je v tem, da se z njim določi način, s katerim se zagotavlja družbeni interes na tem področju. Kakšne organe bomo sedaj imeli na šoli — to po mojem ne sodi v zakon. To bo spet pripeljalo do situacije, v kateri smo bili sedaj, ko je zakon predpisal, da mora šola imeti upravni odbor, pa čeprav je bilo vsega skupaj samo pet delavcev. Sedanja rešitev, da lahko ima razen sveta šole izvršilne in poslovne organe, je za nas brez dvoma najugodnejša rešitev. Svet je pri vsem tem tisti organ, ki garantira družbeni vpliv na tem področju. In to je dovolj.

To kar pravi tovariš Pivec, da so posamezne ustanove premalo opredeljene, verjetno drži. Vendar je to tudi posledica naše mariborske težnje. Zakon je gotovo nedorečen, vendar je v družbi, ki se razvija in za visokošolski center, ki išče novih poti, lahko samo dobro, da nas zakon ne omejuje. Po taki poti bi lahko prišli kvečjemu do podobe klasične univerze, česar pa mi verjetno ne želimo, saj zelo veliko govorimo o drugačni, sodobnejši univerzi. V tem pogledu nam zakon ne bo kaj prida pomagal, če si ne bomo znali pomagati sami. Zakoni navadno niso progresivni.

Zakon šteje kot študijsko obliko pripravništvo. To nalaga zavodom velike obveznosti, ki jih zlepa ne bomo zmogli. Veljalo bi predlagati, da naj se zato pripravništvo kot študijska oblika izloči iz zakona.

Zelo problematično je določilo, ki omejuje obseg predavanj na 15 ur tedensko. Sem nasprotnik predavanj, vendar pa to določilo pomeni, da bomo z različnimi oblikami držali študenta na šoli 30 ali 35 ur tedensko. To pa je treba soočiti s podatki o odnosu števila učiteljev in števila študentov in potem bomo videli, da smo v nemogoči situaciji. Sedaj nas rešuje samo predavanje.

Franci PIVEC: Zakon je izhajal iz podatka, da v slovenskem visokem šolstvu pride na enega učitelja 11,9 študentov.

ŠIME IVANJKO: Na naši šoli takšnega povprečja ne dosegamo. Zakon ne govori o možnostih medrepubliškega sporazumevanja v zvezi s prehajanjem študentov z ene univerze na drugo. Študentje so tu precej tangirani. Prav je, da se študentje selijo z univerze na univerzo.

Tudi za pedagoške delavce bi bilo prav, če bi nekakrat zamenjali univerzo in si nabrali drugačnih izkušenj. To je lahko celo bolj važno kot pa praksa, ki jo z zakonom sicer predpisujemo. Mi danes nimamo pojma, kaj se dogaja na skopski univerzi ali kje drugje, kot da gre za kakšno daljno državo. Tudi s tem v zvezi bi moral zakon nekaj zapisati.

Zvonko CAJNKO: Mnenja sem, da je šesto poglavje o samoupravljanju, kjer naj bi bile konkretizirane bistvene stvari iz nove ustave, nezadovoljivo. Morali bi opredeliti družbenoekonomski položaj delovnega človeka. Tudi za delavce v visokem šolstvu velja ustava in smo enakopravni z ostalimi delavci. Ko pa gledamo, kako je to konkretizirano v visokošolskem zakonu, se pridružujem kritičnim mnenjem, da to ni ustrezno, da je močno pomanjkljivo in nedopustno poenostavljeno. Jaz samega sebe kot delavca v teh členih ne najdem v podobni, kot mi jo začenja ustava. Počutim se bliže državnemu uradniku in nekakšnemu najemniku. Skupaj s študenti prehajamo visokošolski delavci v zelo čuden družbenoekonomski status. Zdi se mi, da se skozi to precej jasno očitujejo pogledi enega od nosilcev tega osnutka, kot jih je javno razglašal v obdobju pred začetkom pripravljajna zakona.

Takrat je bilo rečeno — svet kot družbeni organ mora odločati o vsem. Temu sem se zoperstavil in se zoperstavljam tudi danes. To namreč pomeni, da učitelj in študent ne moreta sama odločati niti o svojih najelementarnejših zadevah. To je največja slabost zakona. Naravnost nemogoče je, da bi bil svet edini, ki upravlja v organizaciji, saj ustava jasno pravi, da so delavci tisti, ki samoupravljajo.

Po osnutku zakona bi naj edino svet imel pravico določati komisije, odobre itd. Tudi to seveda ne gre.

FRANCI PIVEC: Želel bi problematizirati načelo tripartitnosti. To je sedaj zagotovljeno na nivoju sveta, profesor dr. Bobek pa predlaga, da bi jo spustili se nižje, na oddelke itd. ...

Predpostavljamo si sedaj naslednjo situacijo. V samoupravni interesni skupnosti, ki financira visokošolski zavod imamo zastopane in študente in učitelje in predstavnike porabnikov širše skupnosti ali kakor se jih bomo pač navadili imenovati. Ta interesna skupnost odloča o programski usmerjenosti in financah visokošolskega zavoda.

Na drugi strani imamo svet visokošolskega zavoda (ki ga lahko imenujemo tudi skupščina ali kakor pač hočemo), kjer so spet zastopane vse tri strani in ki tudi odloča o programski usmeritvi, o finančnem načrtu itd. ...

In sedaj se nam lahko zgodi in se nam vsak dan tudi dogaja, da za nek delovni program dobimo soglasje lastnega sveta, samoupravna interesna skupnost pa ga odkloni. Ko pa bo samoupravna interesna skupnost enkrat došla, zakaj je pravzaprav ustanovljena, se nam kaj lahko zgodi tudi obratno, da bo ona zastavila programsko orientacijo, ki jo je pripravljena tudi financirati, pa tripartitni svet zanjo ne bo hotel slišati. Katera tripartitnost je potem bolj tripartitna? Kdo bo arbitral? Ali ni dovolj, če to tripartitnost zagotovimo na nivoju interesne skupnosti, za katero vemo, da tako ali tako o vsem odloča? Ali ne bi mogli prepustiti samoupravni odgovornosti visokošolskih delavcev in študentov, da si v okviru programske orientacije in dogovorjenih sredstev samoupravne interesne skupnosti sami poiščejo pot do najboljšega učinka?

ZVONKO CAJNKO: Sedaj je samo delitev osebnih dohodkov tisto področje, o katerem odločajo visokošolski delavci sami. Jaz pa menim, da je še vrsta drugih vprašanj, o katerih bi lahko skupaj s študenti polnopravno odločali. O tem pa zakon ne pove ničesar. 95. člen bi bilo treba v zvezi s tem brez dvoma dopolniti.

VLADIMIR BRACIČ: Morali bi izhajati iz temeljnega določila, da s temeljno organizacijo združenega dela upravljajo delavci. Nadaljevali pa bi s tem, da pa o posameznih družbeno pomembnih zadevah odloča svet. Vendar, začeti je treba z delavci, ne pa tako kot v osnutku, kjer je pristop ravno obraten.

SIME IVANJKO: Pristop je drugačen zato, ker so visokošolski delavci samo eden od partnerjev v upravljanju. Mi pa moramo skozi svet zagotoviti družbeni interes.

FRANCI PIVEC: Zakaj pa ne bi mogli tega zagotoviti skozi samoupravno interesno skupnost, ki ima prav v tem svoj osnovni smisel?

SIME IVANJKO: Zakon pač določa, da se družbeni interes zagotavlja s tripartitno sestavo sveta. Lahko razpravljamo le o tem, ali so res vsa vprašanja, ki jih zakon prisaja v kompetenco svetu, splošnega družbenega pomena? Vsa verjetno niso.

ZVONKO CAJNKO: Samoupravna interesna skupnost je razen tega konstituirana ožje, kot samoupravni organi visokošolskega zavoda, kjer imajo svojo besedo tudi družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične organizacije, itd.

VLADIMIR BRACIČ: Samoupravna interesna skupnost je zgolj mesto za menjavo dela, kjer se pojavljajo ponudniki in porabniki, drugi pa tam nimajo kaj iskati, pač pa so zastopani v samoupravnem organu visokošolskega zavoda.

FRANCI PIVEC: Mislim, da ni tako. Ustava zagotavlja delavcem, ustvarjalcem dohodka, da odločajo o dohodku, kamorkoli se že prelija, da imajo nad njim vseskozi zagotovljeno kontrolo. In to odločanje in kontrola se na našem področju izvaja skozi samoupravno interesno skupnost. Tu ima delavec vse možnosti, da se mu dohodek, ki ga je namenil za visoko šolstvo, ne more izmakniti iz rok. In popolnoma isti motiv imajo tudi politične organizacije, ki se razen tega na visokošolskih zavodih pojavljajo preko svojega članstva, ne pa kot nekakšen partner v kupčiji.

Ce na nivoju interesne skupnosti ne bomo znali postaviti racionalnega sistema menjave in družbene kontrole, potem res ne vem, kje nas se tripartitnost neha — pri katedri, pri pisanju učbenika ali pri kuhanju kave?

REDAKCIJSKE NAPAKE ZAKONA?

ZVONKO CAJNKO: Da se vrnemo nazaj k pristojnostim svetov. V ustreznem členu bi lahko zapisali: o preostalih vprašanjih odločajo visokošolski delavci in študentje. Zakaj to ni zapisano?

V 95. členu je zelo značilno določilo, da se „določijo organizacije in naloge zbora“. Zakaj pa ne bi govorili o pristojnostih zbora? PPrstojnost je nekaj drugega kot naloga.

SIME IVANJKO: To so redakcijske napake.

ZVONKO CAJNKO: To niso samo redakcijske napake. Celotna dikcija tega poglavja je ubrana na prej omenjeno tezo, da mora svet odločati absolutno o vsem. To je sedaj tukaj realizirano.

SIME IVANJKO: Nam ni šlo za to, da bi svet o vsem odločal. Šlo nam je za zavarovanje družbenega interesa. Zopet ponavljam, da se lahko pogovarjamo o tem, ali je v vseh navedenih pristojnostih sveta res izkazan družbeni interes.

Kar zadeva naloge zbora delavcev in zbora študentov se moramo držati zakona o medsebojnih delovnih razmerjih. Tam je to jasno opredeljeno.

VLADIMIR BRACIČ: Ni pa prav, da smo že vnaprej fiksirali zbor. Govoriti bi morali o delavcih, oni pa lahko odločajo po poti referendum, na zboru ali kako drugače.

SIME IVANJKO: Zakon se v to sploh ni hotel spuščati, ker mu gre le za zavarovanje družbenega interesa.

ZVONKO CAJNKO: Zakon ne more govoriti samo o družbenem interesu. Moral bi opredeliti tudi samoupravne pristojnosti delavcev zavoda in študentov.

SIME IVANJKO: Vse drugo je zapisano v ustavi.

ZVONKO CAJNKO: Potem pa je napak napisati, da svet odloča prav o vsem.

Razprava še ni končana. Nadaljuje se v samoupravnih organih visokošolskih zavodov, na zborih študentov, v kabinetih in predavalnicah, v študentskih organizacijah, časopisih in na ulici.

Uredil D. K.

OKROGLA MIZA

Korak naprej in dva nazaj

Le nekaj dni nas še loči od velepomembnega dogodka za nas študente. Namreč podpisan bo novi družbeni dogovor o stipendiranju in kreditiranju študentov.

Vsekakor je treba pozdraviti prizadevanje za reševanje problemov široke študentske populacije v Sloveniji, vendar se s tem družbenim dogovorom problematika stipendiranja verjetno ne bo kvalitetno rešila. Namreč, če pogledamo, kako je ta dokument nastajal, vidimo, da vsa prizadevanja za določanje „enotnega sistema stipendiranja“, izhajajo iz enostranskih interesov predstavnikov starih slovenskih industrijskih gigantov, ki so pri formiranju tega družbenega dogovora sodelovali. Dogovor je zasnovan na podlagi pomanjkanja kadrov, ki ga čuti slovensko gospodarstvo. Zato se sedaj ves koncept dogovora podreja cilju, kako pridobiti zadovoljivo strukturo delovne sile, kako doseči zadovoljivo relacijo izobraževanje – neposredna proizvodnja. Jasno je da so izrazitejše odražajo potrebe pri „močnejših“, zato je tudi dogovor opredeljen v njihovo korist, saj tisti, ki ima večje potrebe po kadrih si jih ima pravico zagotoviti, pravica pa izhaja iz tega, ker ima več sredstev, ki jih brez ustrezne številčne pomoči človeškega faktorja ne more uresničiti. Vprašanje je, če se bo problem kadrov na ta način zadovoljivo rešil, saj stipendijska politika je lahko le eden od pomembnejših spremenljivih elementov reševanja te specifične problematike, poleg drugih pomembnejših sistemskih rešitev (struktura študentov po posameznih visokošolskih zavodih, problem števila generacije, problem reševanja položaja pedagoških delavcev in njihovo odhajanje v tujino itd.). Stipendijska politika se da uporabiti kot dobro sredstvo manipulacije in zagotavljanja dobrih in potrebnih kadrov, le za posamezne dobro stoječe gospodarske organizacije, ki imajo že itak privilegiran položaj v slovenskem gospodarstvu.

Če pogledamo dogovor z vidika sredstev, ki se bodo angažirala za uveljavitev takšne politike lahko ocenjujemo ta dogovor kot korak naprej. Sredstva so relativno velika in vsak prosilec naj bi stipendijo tudi dobil (socialno). Sredstva se bodo združevala v posebnih skladih po občinah. Prispevek bo epoten za vse OZD v Sloveniji, in sicer 0,5 % od bruto osebnega dohodka in se bo zbiral s samoupravnimi sporazumi. Tu je pomembno to, da se predvsem v praksi, s tem delom dogovora uresničujejo ustanovna načela. Seveda pa je tudi tukaj problem, ali je dobro enotno obremenjevanje vseh OZD v Sloveniji, saj je jasno, da so zmogljivosti precej različne. Primer: zmogljivosti podpisnic tega dogovora in na drugi strani razvijajoče se OZD v nerazvitih področjih. Brez dvoma je tudi tukaj pomembna hiba dogovora, saj preveč teži k „enotnosti“. Dogovor je zgrajen na osnovi principov reševanja kadrovske problematike za vsako ceno. Kriteriji za tako imenovane kadrovske stipendije so zgovoren dokaz. Če si socialni primer, tvojega kadrovskega stipenditorja to prav nič ne zanima. On zahteva le visoko povprečno oceno, hiter študij in še garancije, da se pri njem zaposliš. Če hočeš kolikor toliko v redu živeti, moraš poiskati še drugega stipenditorja (občina), ki ti bo kot siromaku dodal še delček, da boš dosegel svoj eksistenčni minimum. Toda samo to. Za več nimaš pravice, ker si socialni primer.

Prav gotovo je dobro, da vsakdo, ki je v takšnem položaju, da ga starši ne morejo podpirati dobil določeno materialno pomoč v obliki stipendije. Večina te stipendije je pa vezana na materialni položaj prosilca oz. družine, kjer biva, zagotavlja pa pokrivanje osnovnih življenjskih stroškov. To je v redu. Po drugi strani pa imamo stipendije iz OZD, ki niso vezane na materialni položaj prosilca. Višina je odvisna le od poprečne ocene in hitrosti opravljanja izpitov. Za tiste, ki imajo visoko poprečno oceno pa so v slabem materialnem položaju in zato ne pokrivajo osnovnih stroškov, do te višine že del iz združenih sredstev, kot neke vrste pomoči. (Mnogo ugodnejše je za tiste, ki so v dobrem materialnem položaju in ne potrebujejo stipendije za kritje življenjskih stroškov, ampak so jim ta dodatna sredstva kot odkupnina, ker so se hoteli že med solanjem vezati na določene (po možnosti privilegirane) OZD. Ta sredstva niso skromna in pomenijo precej neodgovorno razpisovanje ne glede na to, da se s tem seveda rešuje problem kadrov, kar je verjetno tudi poglavitni cilj sestavljalcev tega dogovora.

Študentje MVZ smo na dveh javnih tribunah o tem družbenem dogovoru precej razpravljali, čeprav nismo pričakovali tako majhne udeležbe študentov, ki bi jih stvar morala najbolj zanimati.

Dogovor si, čeprav ima v sebi tudi nekaj pozitivnih stvari globalno gledano, zasluži precejšnjo kritiko, predvsem iz naslednjih vidikov:

- študentje, čeprav subjekti in edini porabniki sredstev namenjenih za stipendije, pri izdelavi osnutka dogovora o stipendiranju in kreditiranju, sploh nismo bili prisotni. To je nonsens, ki ga ne gre prezreti, saj imamo občutek, da smo samo neke vrste sredstvo manipuliranja privilegiranih slovenskih tehnostroktur, kar pa z družbenim dogovarjanjem nima nobene zveze,

- študenta, ki prejema stipendijo se ne sme smatrati za preskrbljenega člana družine. Študent, s tem, ko dobi stipendijo, še ni preskrbljen, ker je predvideni absolutni znesek, ki ga prispevajo starši, večji kot izdelek za nepreskrbljenega otroka, ki ne obiskuje šole,

- kadrovske sistem stipendiranja, po katerem lahko dobi stipendijo vsakdo ne glede na materialni položaj in socialni položaj študenta, ni ugoden za študenta, saj omogoča bogatejšim da študirajo v nedogled, kadrovske del stipendije naj bi bil vsebovan v obliki stimulacije poleg osnovne stipendije za vse študente enako, ne glede na stipenditorja in ne glede na študijsko usmeritev,

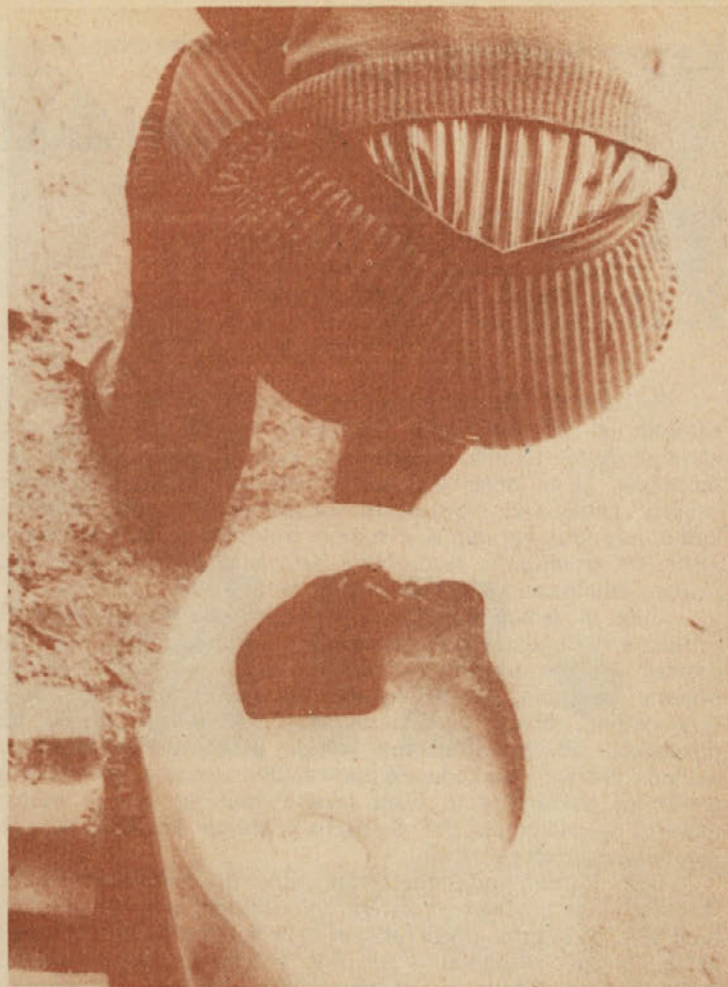
- po tem dogovoru naj bi za neizpolnjevanje obveznosti do stipenditorja odgovarjali starši, saj je študent v naših prilikah izobraževalnega procesa vendar polnoletna oseba in lahko sam polnopravno odgovarja za svoja dejanja,

- v dogovoru so sankcije in to samo za nas študente, glede izpolnjevanja obveznosti, brez dvoma je to velika pomanjkljivost, saj nikjer ni predpisana nikakršna odgovornost stipenditorjev in zopet smo študentje depriprivilegirana struktura,

- delitev stipendij na kadrovske in socialne je precej nepremišljena poteza, zavzemati se moramo za enotni sistem stipendiranja, za podeljevanje stipendij po enotnih kriterijih, ki naj predvsem zasledujejo socialni položaj prosilca in kadrovske potrebe,

- iz tega dogovora pridejo do izraza predvsem kratkoročne potrebe po kadrih, tak način urejanja kadrovske politike lahko povzroči zelo negativne posledice med študenti samimi, občine in delovne organizacije bi vendarle morale imeti izdelane plane potreb po kadrih,

- kadrovske stipendije so stimulatorji socialne diferenciacije, proti kateri se v sedanjih političnih prilikah vodi osrednji boj delavskega razreda, saj bodo kadrovske stipendije povzročile odhajanje kadrov iz manj razvitih področij, kjer ni industrije, študentje se bodo prisiljeni prodajati velikim in močnejšim, manj razvita področja, iz katerih bo vsekakor tudi precejšen del študentov, bodo postala še bolj nerazvita, vse to pa je pravo nasprotje tistega, proti čemu se borimo, saj je popolnoma jasno, da manjša podjetja v

Mnenje študenta Janeza Popra o novem družbenem dogovoru o stipendiranju

nerazvitih področjih ne zmorejo dajati takšnih kadrovskih stipendij kot na primer podpisnice tega dogovora.

To je samo nekaj vznejših vzrokov negodovanja nas študentov, glede novega „družbenega dogovora“ o stipendiranju in kreditiranju, ki vsekakor niso brez osnove.

Toda kar je je in ne samo iz objektivnih in predvsem subjektivnih vzrokov možnosti vplivanja na spremembe v dogovoru ga moramo spremljati in kot takega podpirati, saj brez dvoma je pri hotenju sistemskega urejanja materialnega položaja študentov storjen določen korak naprej, vendar ostane veliko vprašanje, ali ne bodo verjetne negativne posledice pustile prevelike škode.

Bojan Kovačič

Dejavnosti AIESEC ter IAESTE

V eni prejšnjih številkih ste že bili seznanjeni z delom dejavnosti organizacij za mednarodno izmenjavo študentskih praks, med drugim z delom AIESEC za VEKS ter IAESTE v VTŠ. Med študijskim letom omenjeni organizaciji organizirata prakse na področju Maribora, katerih se udeležujejo študenti iz tujine. Razen tega organizaciji zbirata zainteresirane študente za prakse v tujini.

Med počitnicami pa je glavno delo skrb za študente, ki pridejo k nam – to je recepcija. Tokrat bi vas rad podrobneje seznanil kako poteka recepcija ter kakšen program je sestavljal AIESEC. Ker je sekcija IAESTE na VTŠ še mlada in doslej še ni pripravljala recepcije, se bo pridružila AIESEC oziroma njenemu programu. Tako bom v bistvu orisal plan recepcije AIESEC.

Torej poglejmo kako bo poskrbljeno za tuje študente pri nas (meseca – julija in avgusta). Študenti bodo bivali v študentskih domovih. Vsak teden bodo srečanja v Klubu mladih. Razen tega bodo organizirani izleti, pikniki, ... Del programa AIESEC je skupen z ZMISP (združenje za mednarodno izmenjavo študentskih praks); to se nanaša na dvodnevni izlet v Kamniške Alpe, tridnevno potovanje po južni Sloveniji in zahodni Hrvaški (Ljubljana–Plitvice–Senj–Reka–Ljubljana), trodnevni izlet v Julijske Alpe (Triglav, Bohinj). AIESEC bo samostojno organiziral enodnevni piknik ob Bresteriškem jezeru, dvodnevni izlet po severovzhodni Sloveniji (Ormož, Ptuj, Radenci), katerega se bodo udeležile tudi organizacije ZMISP. AIESEC prireja še dva enodnevna piknika in to v Rogaski Slatini ter na Trakošan. Razen tega bodo organizirani ogledi muzeja, umetnostne galerije, elektrarne Zlatoličje in tovarne avtomobilov Maribor. Poleg vsega bo tujim študentom omogočeno še športno udejstvovanje. Vsekakor bo zanje v času ko bodo pri nas dobro poskrbljeno. Med recepcijskim programom, ki bo izvajal julija in avgusta, prireja ZMISP (Ljubljana) seminar ALPE–ADRIA, ki bo potekal od 21. 7. do 28. 7. 1974 v Ljubljani ter v Trstu. Na programu so razna predavanja, med drugim bo predaval mr. Mulej z VEKS o položaju Jugoslavije v svetu ter o sodelovanju dežel Alpe–Adria. Udeleženci si bodo ogledali Republiški računalniški center, Ljubljansko banko, razne kulturne ustanove ter mesto samo. Drugi del seminarja se bo odvijal v Trstu, kjer bodo udeleženci seznanjeni s sodelovanjem med Slovenijo in Trstom ter z univerzitetno situacijo v Trstu. Študenti si bodo ogledali mesto, pristanišče ter tovarno Stock. Seminar bo zaključen z izletom v Ankarano nato skozi Soško dolino v Bovec, na Vršič in Bled od koder se bodo udeleženci seminarja vrnili v Ljubljano.

mvh

Kriza ustvarjalnosti in ustvarjalcev

Komur ni več v veselje, da bi si iz tega, kar premore, zgradil cel svet, da bi bil stvarnik sveta, pač pa le do tega, da bi kar naprej blodil okrog tak, kakršen je, nad tem je duh izrekel svoje prekletstvo.

Karl Marx

Zadušenost zaradi nezmožnosti uveljavitve je ena stalnih miselnih in fizičnih oblik Damoklejevega meča, ki visi nad ustvarjalnostjo mladih. Zagnanost, začetni polet skupine ali skupnosti, ki se organizira, da bi ustvarjal, se zlahka razgubi, izpuhti v zrak, a za seboj pusti sled, ostane, kot dim nad mesti, dušeč, moreč in opominjajoč spomin in vzklije vprašanje: zakaj je prišlo do izpuhtenja, razdrobitve delovanja, zakaj je splahnela prvotna želja posredovati svoje videnje sveta in sebe.

Gost in teman dim, ki nam zakriva obzorje, ki nas duši, pritiska k tlom, je nezdrav in neprijeten, toda lahen dim v vetru nas spomni prijetne toplote, babičinih pravljic – spomni nas na prijetno pretakanje misli, sproščenost fantazije. Med obema skrajnostima oblik dima skušamo najti razmerje in to delamo razumsko. Iščejo optimalno rešitev problema, zavedajoč se pomena pravilne, enakomerne porazdelitve snovanja, prireditve in rezultatov ustvarjalnosti. Nam uspeva tudi pri delu v kulturi ustvariti optimalno rešitev? Se suklja prozoren dim ali se vali gost dim neizpolnjenih načrtov?

Izraz kultura mi pomeni vsak odraz ustvarjalnosti združbe. Predstavlja vse predmete, s katerimi je osebnost ustvarila (kreirala) predmete, da bi pripomogla (prispevala) k spremembi ali dopolnitvi načina bivanja osebnosti – združbe. V tem okviru pomenskosti predstavlja torej kultura vse inovacijsko ustvarjeno in obenem osebnost zadovoljujoče, ker je ona v njej uresničila svojo osnovno potrebo – biti v akciji, ustvarjati.

Živeti za ustvarjanje je misel sestavljena iz treh besed, ki so prav zanimiva parola, njen smisel lahko izkoriščajo frazerji, ki hočejo z besedami očistiti dim in ustvariti z mahanjem – po zraku novo kulturo. Prav tako pa je lahko vodilo posameznikom, skupinici, ki zbere voljo preiti težave, zgraditi okope, filtre in tako usmerjati svoje delo, da se bo sukal samo lahen prozoren dim.

Zvenijo moje besede pesimistično? Kaj je delo srednješolskih in študentskih kulturnih organizacij tako brezpomembno? Ne. Ukvarjanje z umetnostjo in njenim posredovanjem drugim je v okviru kulture celotne družbe. Toda mladim pripada v tej proizvodnji posebno mesto, imajo svoj značilen (mogoče enkratni

način) bivanja. Kljub tej posebnosti pa se med seboj tudi mladi ločimo. Ta razlika ni tako velika, da bi nas morala ločevati. Namreč, način bivanja študentske populacije omogoča posebno obliko obstajanja: „zdi se namreč, da je študent med tistimi redkimi ljudmi, ki lahko kulturo živi“. Zato je lahko tudi njegov odnos do umetnosti v teh okvirih drugačen. Srednješolci v svojih KUD ne moremo oblikovati tako sproščenega odnosa do ustvarjanja. Naša dejavnost je lahko svobodna, vendar je pod stalnim nadzorstvom ravnateljstva in mora marsikdaj zastopati njegove interese.

Stalno smo vključeni v klesče šolskega sistema, ki nam ne dopušča dovolj prostora za posvetitev ustvarjanju, in staršev, ki preveč gledajo samo na ocene in formalen uspeh. Ta razlika obstaja in mnogi jo skušajo še poudariti, ker lahko nato ločeno lažje manipulirajo. Skušajo določiti namen in obseg delovanja vsake skupine posebej in želijo takšno planiranje dela v organizacijah, ki ohranja vse oblike tržnega poslovanja, ki se ravna po zakonih povpraševanja in ponudbe.

Moje razmišljanje se omejuje na ustvarjanje srednješolcev in študentov v umetnosti. Zdi se mi, da oboji, zaradi idealizma in potrebe, skušajo razgnati dimno zaveso iz puhtelih načrtov. Vendar ne skušajo dima razgnati z utrujajočim pihanjem zaradi pisanja, temveč prodreti iz sebe, kroga prijateljev, znancev v zavest velikega števila ljudi na širšem področju.

Delovanje srednješolcev se je razmahnilo v zadnjih dveh letih, poglobilo je svoje korenine v kulturno-umetniški ustvarjalnosti (vsaj mariborske regije). Njeno delovanje je prevzelo predvsem eno obliko predstavitve: recital in dramsko predstavo. Pokazalo pa se je, da je postalo to gibanje takoj institucionalizirano, dobilo je pravila sodelovanja in priprava dramske predstave je postala prestiž posameznega ravnateljstva.

Vendar je to še premalo, predvsem premalo odprto, zanimivo in premalo je resnične spontanosti. Na šolah so likovne sekcije, ki se preredko predstavijo. Pokazalo pa se je, da je med likovniki mnogo nadarjenih, njihovo predstavitev omogoča sedaj galerija Avla, ki pa ne zmore predstaviti vseh in tudi njen obseg privabljanja obiskovalcev je premajhen. Drugo področje, ki bi ga lahko aktivirali, je glasba. Center za glasbeno vzgojo šola najrazličnejše glasbenike, njihovo delo pa se predstavi na produkcijah, o katerih največkrat ničesar ne zvemo in jih obiskujejo manje, očetje, babice in dedki, včasih pa še kakšen prijatelj.

Sklep je kratek: še te skromne oblike predstavljanja svojega dela na presegajo predstavitve majhni skupinici ljudi (ki je v glavnem prišla, ker je povabljen kot posebno – častno – občinstvo). Takšno delo je ekskluzivnost, ki ne bi smela dobiti niti tiste majhne dotacije, ki jo za svoje delo sami sebi sprejema.

V teh okvirih se mi zdi nujna povezava s študentsko dejavnostjo, ki skuša s svojo odprtostjo preiti ozke okvire predstavljanja in stopiti v stik s širokim občinstvom. Marsikje bi se odnos do kulture spremenil, če bi imeli ljudje do nje dostop. Nekaj skromnih poizkusov je pokazalo umestnost takšnega dela.

Tako začrtana dejavnost stalnega stika s čim širšim občinstvom bi morala določati tudi sistem razdeljevanja dotacij. Odprtost delovanja pa bi omogočila večjo spontanost ustvarjalnosti. Bojazen pred izletom v neznanost – med občinstvo bi počasi izginila, ne bi vas bilo več strah zaradi neizkušenosti, nedoraslosti, bojazni pred neinstitucionalni izleti.

Dokaz o potrebi po razpršitvi dejavnosti v prostoru in času se je pojavil v mesecu aprilu. V kratkem času je bilo ogromno najrazličnejših kulturnih prireditve. Toda bile so v kratkem časovnem intervalu in skoncentrirane na ozkem področju mestnega jedra. Takšna kondenzirana oblika predstavljanja vseh naenkrat, daje vtis ogromne dejavnosti, je impresivna za kratek čas, toda v ljudeh ne zapusti trajnejšega spomina o obstoju neinstitucionalne kulture dejavnosti.

Vse prireditve v mesecu aprilu so pokazale še nekaj: gost, črn dim neizpolnjenih načrtov je razpršen, z delom so ga mladi razgnali, tako ne moremo več govoriti o krizi ustvarjalcev. Govorimo pa še vedno o krizi stika ustvarjalci–občinstvo. Ni še v vseh ljudeh podobe o suklajočem dimu, ki se vije iz toplega doma, kjer se sprošča in pretaka tok misli ali pa umetnost.

Igor Kramberger

Opombi:

avtorjeva: Članek je nastal po pogovoru o vlogi kulture in možnostih njenega dela pri slovenski šolski uri ter na spodbudo, ko sem prebral članek O upravičenosti študentske kulture.

1. Mitja Zitnik: Upravičenost študentske kulture, Katedra 8/XVI, Maribor

Skica za neko razmišljanje

Vsebinski in poglobljeni pristop k marksistični vzgoji in izobraževanju ni preprost. Čeprav zveni morda nenavadno, je vendarle treba najti v danem trenutku kompromis med zgodovinsko pomembno mislijo, ki pa je glede na Marxova in dela drugih teoretikov marksizem zelo obsežna, ter med „vrženostjo“ (termin iz eksistencializma) v svet sodobne civilizacije, svet skrajno zaostrenih nasprotij med razbrzdano tehniko in morilski pohodi v vojnah. Marxova misel ne more biti izkopanina, marveč je zgodovinsko udejanjenje. Njegova zahteva po udejanjenju filozofije, ki bi bilo njena ukinitve v pozitivnem smislu, „pot“ od zmagovitega „pohoda“ Heglove absolutne ideje k svetu, kakršen mora biti in njegovemu filozofskemu seciranju, je naša danost, je naše zdajšnje dojemanje v še vedno zrahljani sprejemljivosti.

Kako se je mogoče strniti z neko kritiko, če ni znano tisto, kar je predmet kritike? Marx je „rešil“ iz Heglovega filozofskega sistema dialektiko, zavrnil je mistično lupino, pokazal je laž Heglovega principa. Hegel in Marx sta dva vrhova v zgodovini človeške misli, toda takih vrhov ali vsaj vzpetin je bilo veliko. Ali lahko ogroža sedanjost akcijo, če človek posveti svoje življenje zgolj prodiranju v velike misli človeštva, v empirijo stoletij, v tisto, kar je sicer še zmeraj aktualno? Kako je tedaj mogoče smiselno izpolniti zavezanost svojemu času? Misli je bilo strahotno veliko in spraševanje o kriterijih ne more biti na mah potešeno s poenostavljeno razlago odnosa med družbeno ekonomsko bazo in nadstavbo. Vpliv nikoli ni enosmeren in enopomenski, absolutno čiste oblike in rešitve so samo skozi stoletja valeča se utopična iluzija, ki jo kot giljotina sekajo dialektične zakonitosti.

Branje je vedno na določenem hermenevitičnem nivoju, je lahko samo na videz zvesto prisvajanje tuje misli ali naivno in poenostavljeno razumevanje določene vsebine. N. pr. različni evolucionizmi, revizionizmi in tudi ortodoksna stališča II. internacionale so bile načrtno samovoljne poti, ki so na prvi pogled vodile iz Marxa, toda rezultat naj bi bilo hote vse tisto, kar ni več Marx. Kot je znano, so skušali nekateri teoretiki že tedaj ugotoviti, kaj se je pravzaprav zgodilo. Že Marxov znameniti francoski stavek: „C'est qu'il y a de certain, que moi je ne suis pas le marxiste.“ je opozarjal na različne kvazi marksizme na eni strani in avtentično Marxovo in Engelsovo misel na drugi. Ljudsko nerganje nad naukom ali družbenim sistemom se je prevesilo v neizpodbitno naznanilo, ki velja tudi danes: ni rečeno, da je slaba teorija sama po sebi, če si jo ljudje razlagajo in jo temu primerno uresničujejo čisto po svoje; same zamisli ne morejo biti nevarne, pogubne so lahko njihove realizacije. Napačne razlage avtentičnega Marxa, manipuliranje z njegovo mislijo, trganje citatov in ponujanje lastnih anahronizmov pod Marxovim okriljem so se razbohotili v takšnih oblikah, da se je vse skupaj močno zaostriilo.

Vedno novo obnavljanje izsekov iz Marxa, ki so postali zgodovinsko dejstvo, se je postavljalo pred zahtevami po permanentni revoluciji, nujnosti sprememb, subjektivni svobodi. Odtujitev proletarčevega dela in produkta, o čemer je govoril Marx, je danes dobila novo obliko. Relativno svobodni proizvajalec socialističnega sveta danes nemalokrat proizvaja zgolj za osebni prestiž, za kopičenje privatne lastnine, ki ima često nalepke kapitalističnega sveta.

Namesto da bi iz družbeno ekonomske baze avtomatično izskočili kultura in morala, se je marsikaj nevedeno zgrnilo v množičnost, kjer ni treba aktivirati svojega uma, kjer je mogoče pustiti um, da sme počivati in se predajati svetu lažne zamaknjenosti in omannosti reklam.

„Pomoč“, da bi našli izhod iz sodobne človekove samoizgube, more izvirati iz Marxa. Gre za vsestransko povnanjenje človekovega bistva — prakse, za refleksijo družbeno ekonomskega življenja. Permanentno revolucioniranje vključuje zavest o pripadnosti k neki skupnosti (temu se ni mogoče izogniti) in njenemu spreminjanju in premislek o lastni življenjski polnosti. Gre za sposobnost dialektično misliti. Vzemimo skrajno preprost primer: v vsaki človeški eksistenci se slej ko prej zgodi, da se znajde v nezavidljivo brezupnem položaju, ki se zdi že skoraj brezizhoden, osebno boleč in morda celo tragičen. Toda vse se spreminja iz minusa v plus, zdaj je tako, drugič povsem drugače. Treba je pač prenesti in preživeti prehod iz zaostritve v pomiritev. Človek vse to doživlja sam in vendar so nekaj podobnega ali enakega doživeli tudi drugi

ali se jim lahko slej ko prej primeri. Ni absolutne stalnosti, vse se spreminja — to je že obrabljena resnica. Človek ima marsikatero možnost, vse vsebuje že v zametku možnost ukinitve. Negacija in afirmacija, prehod kvantitete v kvaliteto, kritičnost danega, spoznavanje vzrokov, posledic, učinkov... Često so n. pr. letnice samo pripomočki, s katerimi omejujemo obdobja, med katerimi pa nikoli ni bilo tako ostrih mej, da v novem ne bi bilo mogoče opaziti značilnosti starega. Prevrta so zmeraj zahtevali, da je treba biti na preži in onemogočati nosilce zastarelega in preživelega.

S tem se nikakor nismo nameravali odmakniti od začetne zahteve. Bodimo konkretni: poenostavljena in adolescentovi stopnji prilagojena marksistična vzgoja in izobraževanje, ki je postala sodobna direktiva, dobila na srednješolski stopnji že bolj zahtevno obliko, ki je že hkrati spodbuda h kritičnosti, logičnemu mišljenju, k seznanjanju in poseganju v družbeno politično situacijo. Za tisto, kar kreiraš tudi sam, si soodgovoren. Gre za nevsiljivo sugeriranje mladostniku, saj pritisk navadno rodi odpor. Da pri vsem tem še zdaleč ne gre za fraze in pesnikovanje o mladih ljudeh, ki z užitek prežijo na vsako profesorjevo misel, je dokaz že v velikem številu mladostnikov, ki so si izbrali povsem svoj način življenja, ki ni v skladu z družbenimi normami. V Sloveniji je n. pr. precej narkomanov. Ti ljudje bežijo od realnosti, pomikajo se v svoj svet barv, magično lepih oblik, pozabe in potem v padec vedno hujšega telesnega in duševnega propada, v brezvoljnost in brezmočno približevanje smrti. Odkod so pobegnili? Iz zdrave in dobro urejene družbe ali iz družbe s številnimi napakami? Iz mnogonacionalne jugoslovanske družbe, kjer gospodarstvo marsikje škripa, ali iz zelo visoko razvite skandinavske dežele? O vzrokih, učinkih in posledicah smo že govorili. Če se lepega dne odločiš, da si le nisi izbral smrti, da ti lastna eksistenca, ki se mora spopadati, ni breme, potem se je pač treba vrniti. In zmeraj se najde nekaj kamor se je mogoče vrniti. Edina neizogibna brezsmiselnost je smrt, v življenju je brez števila takih ali drugačnih možnosti. To ni cenena filozofija optimizma, to je samo ponavljanje ugotovitve, da ljudje stoletja in stoletja že delujemo. Smo proizvajalci svoje celote.

In če si je človek izbral življenje in pustil smrt naključju in če je ta človek mladostnik, ki je mladostnik neke družbe (vsaka družba tako ali drugače vzgaja svojo mladino: v vojake, uradnike, pridobitnike, ekstremiste), potem je na mladostnika mogoče neposredno vplivati. Treba mu je dati možnost izbire, ga seznaniti z enostranostmi in vrednotami, ga „naučiti“ misliti zgodovinsko in kritično. Kasneje je na stopnji študenta mogoče bolj ali manj enakovreden dialog oziroma naj bi bil mogoč.

Neka misel je živa tedaj, kadar je mogoče na njej dograjevati in si jo jemati za izhodišče. Ne gre za večno vračanje k nemu in zgolj ponavljanje že znanega. V vsaki veliki misli pa so odlomki, ki jih je čas pokopal in je n. pr. neposredna praksa pokazala smiselnejšo pot.

Literarni večeri v Slovenskih Goricah

Študijski projekt Slovenske gorice je razdeljen v deset programov. Eden izmed njih je kulturno-zgodovinski. V sklopu tega programa je IO SS MVZ – komisija za kulturo organiziral literarne večere v Lenardu, Gradišcu in Zgornji Ščavnici.

Gostovali smo študenti mariborskih visokošolskih zavodov. Duhovni vodja naše skupine je bila Milena Hancman, predsednica komisije za kulturo pri IO SS MVZ. Pri večerih smo aktivno sodelovali s svojimi literarnimi prispevki: Marija Suta-Mojca, Mitja Žitnik, Boris Čerpes, Igor Plohl, Vanek, ki pravi da njegov priimek ni pomemben in Mario Vetrh. Literarne večere je vodil Peter Sprajc, ki je publiko navduševal s svojimi verzijami Lepe Vide v štirih tujih jezikih. Za glasbeno spremljavo je skrbel Mik Rebernik. Razen literarnega dela smo imeli v vsakem kraju še debatni del, v katerem smo poslušalcem obrazložili način študija, pogoje za vpis na visokošolske zavode. Orisali smo jim tudi osnutek družbenega dogovora o štipendiranju. Tisti ki že imajo štipendije (v glavnem republiške) se niso strinjali s tem osnutkom. Pogovore sta vodila Bojan Kovacič (v Lenartu) ter Ivo Usar (Gradišče, Zg. Ščavnica). Iz teh pogovorov je bilo mogoče zaslediti, da se malo mladine odloča za nadaljevanje šolanja, torej za študij. Večina, ki jih je v srednjih šolah, ne namerava nadaljevati šolanja. To pa pretežno zaradi tega, ker je v omenjenih krajih nizek standard, tako je v interesu staršev in mladine same, da se čimprej osamosvojijo.

Po vtisih bi lahko sodili, da ima problem majhnega dotoka mladine iz Slovenskih goric na visokošolske zavode v Mariboru svoje zametke že pri prehodu iz osnovne šole v srednje ali strokovne. Veliko mladine se odloča za strokovne šole in le-ti se pozneje redko odločajo za študij.

No moj namen sedaj ni razmišljati zakaj mladina iz krajev, ki smo jih obiskali ne študira v tolikem številu, kot bi to bilo zaželeno. Rad bi vam opisal bistvene črte naših gostovanj. Najprej smo obiskali Lenart. Nastop naše skupine je bil še nekoliko tog. Tudi lenarska mladina je bila nekoliko trda in se je šele proti koncu razživila. Kljub temu sem dobil občutek, da so bili z našim večerom zadovoljni, saj je od okoli trideset mladincev in mladink, ki so prišli na naš večer, večina zdržala do konca.

Največji uspeh smo verjetno imeli v Gradišču. Vsaj videti je bilo tako ker je tu bilo tudi največ obiskovalcev. Naš nastop je bil bolj sproščen, pa tudi občinstvo nas je sprejelo navdušeno. Dvorana kulturnega doma, ki se je napolnila z našimi besedami, je bila prav tako polna navdušenega ploskanja.

Naš zadnji literarni večer smo imeli v Zgornji Ščavnici. Zbrali smo se v stari šoli, posedli v krog. Tako sem dobil občutek kot da sem v areni in na sredini je prostor, kjer smo nastopali „besedoborci“ v kolikor nismo bili preveč domači in obsedeli kar na svojih mestih. Sicer pa je bilo vdušje tako,

da če bi nas videl kak tujec, prav gotovo ne bi vedel, da se nas večina šele prvič vidi. Upam, da vas bo zanimalo kaj so o naših večerih menili nekateri domačini. Izbral sem tri značilne zapiske, ki so jih poslušalci zapisali v knjigo kolega Igorja.

Magdalena Klobaša (Gradišče): „Vse je bilo O. K., priporočamo se za večkratne obiske. Nasvidenje!“

Anica Sever (Zg. Ščavnica): „Zelo sem srečna, da je prišlo do tega srečanja. Želim jih še več.“

Majda Sever (Zg. Ščavnica): „Srečanje s študenti iz mariborskih višjih in visokih šol je bilo zelo zanimivo. Ta večer se mi je vtisnil v enkratni spomin. Želim da bi se še srečali v še lepšem in prijetnejšem okolju.“

Zanimivo bi bilo zapisati tudi mišljenje nekaterih mojih kolegic in kolegov, ki so sodelovali.

Milena Hancman je dejala: „Po mojem mnenju je ta kulturna akcija šele začetek zavestnega posega študentov v kulturno življenje teh krajev. Upam da bo do takih ali podobnih srečanj še prišlo. Z mladimi v teh krajih smo navezali trdne stike, ki bodo omogočili sodelovanje med študenti in mladino na podeželju. Namen naših večerov ni bil zgolj predstaviti literarno ustvarjalnost študentov – bolj kot to smo želeli informirati mlade o možnostih študija, izvenšolskega udejstvovanja študentov, skratka dotaknili smo se vseh tistih vprašanj, ki bodo čega študenta zanimajo.“

Vprašal sem tudi Igorja kaj meni ali so bili naši večeri uspešni in če so bili – zakaj. Dejal mi je, da je bil uspeh občuten. Uspeh je tudi na papirju v izjavah prisotnih. Dejal je še: „Mi smo pokazali dobro voljo, tudi občinstvo, si vzeli čas in realizirali naše potrebe. Osnovna potreba ustvarjalca je dajati ljudem. Karieriste in samozadovoljneže to ne zanima. Gre pa tudi za sprejemanje. Med človekoma je obojestranski odnos.“ In kaj meni Peter Sprajc: „Kljub temu, da smo pred nastopom čutili veliko odgovornost in se spravevali ali bodo prišli mladi iz vasi na naše literarne večere v velikem številu, smo večer za večerom ugotavljali, da je bila tista negotovost odveč. Menim da se bodo vsi moji kolegi in kolegice strinjali z menoj če rečem, da so bili vsi večeri preživeti v prijetnem in spontano doživetem okolju. To smo dosegli z branjem pesni in proznih del in z Mikovim petjem in granjem na kitaro, kateremu se je na zadnjem večeru pridružil še domačin Bojan s harmoniko.“

Dogovorili smo se, da bomo kot skupina še odhajali med delavce in kmete na podeželje, saj je to mogoče edini način tistega neposrednega podajanja literarnih ustvarjanj naših študentov in razsvetljevanje kmečke mladine.“

MARIO VETRIH

Dovolj dolgo smo napovedovali, da se bomo združili z okoljem, ki je najbolj prikrajšan za literarne dogodke. Pa smo se odpravili, brez iluzij o naši vrednosti o našem poslanstvu. Zbasali smo se v naprosene avtomobile, ker so nam obljubljeno pomoč, v obliki kombijev, poslednji trenutek odpovedali, ter se podali v „neznano“, v predele, ki jih zajema projekt Videm.

Pokrajina je res nekaj posebnega v teh Slovenskih goricah, popolnoma nezavedno te prevzame in kmalu si sam prepričan, da je možno v takem okolju bolje živeti kot v betonskem mravljišču. Potem najdemo prostor, kjer naj bi se odvijali ti naši „literarni večeri“. Sama mladina, kdo pravi, da se le-ti ne zanimajo za kulturne dogodke saj nobenega drugega sploh ni. Le po smo v teh krajih cenjeni študentje, ali ne? Potem pričnemo s svojimi veleumnimi stvaritvami, najprej boječe, nato pa vedno bolj sproščeno. Publika sprejema. Publika je vedno boljša. Razvnamemo se, ne to ni več tradicionalen literarni večer. Publika sodeluje, govori nam vrača bodice, se smeje in poje, v vsem nam sledi, v vsem sledimo mi njim. In nato nenadoma konec. Bojimo se debate o problemu premajhnega dotoka študentov iz teh krajev in o problemih študija in študentov nasploh. Toda ne, publika je vsepovsod pripravljena na diskusijo, sprašujejo, krizirajo se zamijo in svetujejo izboljšave. Zrasli smo z njimi v eno celoto, čutimo kot oni njihovo stisko, priklenjenost na delo na okolje in čim prejšnjo zaposlitev, ter na vpliv zaposlovanja v tujini. Ne moremo jim drugače pomagati kot s skromnimi na sveti in začudenjem nad stanjem, za katerega smo vedeli, da je težak toda nismo niti v sanjah pričakovali, da je tako težak.

Vsepovsod moramo nasilno napraviti konec, ker nas publika ne pusti oditi. Pomešani smo, pogovarjamo se s človekom, ki nas sprašuje o idejah naše ustvarjalne misli, problemu, ki bi ga imel pri študiju, če bi se lahko vpisal na višjo ali visoko šolo. Vzbuja me jim sanje o življenju, ki bi ga lahko imeli, če bi končali študij na šolah, fakultetah. Se bolj se jim zresnijo obrazi, ki niso nič kaj preveč spočiti. Ko se že v poznih urah poslavljamo od naše družbe, naših sogovornikov smo prepričani, da jim bomo ugodili želji po ponovnem srečanju, kjer bodo tudi sami sodelovali, ker si danes niso niti predstavljali, da bo vse skupaj izpadlo kot pogovor, kot aktivno sodelovanje. Pričakovali so standardnih kulturnih dogodkov, kjer se jim odrecitira, prebere ali posili z raznimi deli nato pa le konec, ko se nastopajoči umaknejo v najbližjo gostilno na zakusko in jih publika le opazuje kot nekaj izvišenega, nekaj iz stekla, oziroma nekaj zasteklenega.

Ob tem pa sam razmišljam, da smo kljub bojazni, da bomo s svojimi „umetniškimi“ dolgočasili občinstvo, uspeli zainteresirati te iskrene ljudi, ki so prišli z željo „slišati nekaj levega“. Prav smo imeli, da smo si začrtali takšno sodelovanje in gostovanje po naših okoliških krajih. Upamo, da bomo vsepovsod enako dobro sprejeti. Ni nam prav nič hudo, če pade kakšna kritična opomba s strani ljudi, kamor pridemo, da le bomo veselji z njimi.

MITJA ŽITNIK

nadaljevanje sledi v naslednji številki

Highway 61 revisited (1)

Pogosto pravijo, da je za razumevanje današnje poezije, pa tudi ostalih vej umetnosti, potrebno predznanje oz. razlaga. Vendar pa le-ta, kolikor je res potrebna, sploh ni tako težko dostopna. Poiščemo jo lahko na samem prizorišču poezije; t. j. v literarni reviji kot nevezan esej, ali pa je vključena v pesniško zbirko kot spremni tekst oziroma razprava. Ta zapis bo skušal vsaj malo razjasniti pojme o današnji poeziji (imenovanja le-te so različna: avantgardna, konkretna, reistična poezija), nikakor pa ne bo štela univerzalni sistem šifer, s katerim bi mogli desifrirati vsako moderno pesem.

Za kaj gre pri današnji poeziji?

Gre za novo razumevanje poezije, pesniškega jezika. Namreč, gre za omesnitev, osamosvojitve besede, črke, glasu. Reistični pesniki radi navajajo tale verz: In beseda je meso postala / sebe brala / sebe brala (2). To pomeni, da beseda pri tej poeziji ni več rekvizit za ubeseditve pomena, ideje, ter seveda pomagalo za poznejše desifriranje obojega, kar je značilno za tradicionalno poezijo. Tu je beseda oz. jezik tema poezije. Beseda je vse. Nič ni pred besedo, v njej je bit, edina resnica; ko beseda preneha, odzveni, ni ničesar več. Katarina Salamon pravi, da jezik ni več le človekov instrument, ki odlikava na papirju zunanji svet (ravno tako, kot tudi človek ni več središče sveta, okoli katerega se vse vrti) (3). To se pravi, da je razvoj jezika prišel do take stopnje, ko se pozornost poetov obrača v njega samega, jezik je postal bog, ideja, postal je reč, ki jo lahko neomejeno izrabljamo, jo raziskujemo, se igramo z njo, počnemo z njo kar se nam zljubi. N'vse to kaže na brezmejno spoštovanje jezika, ki take pozornosti še ni doživel, čeprav so že ruski formalisti preusmerili svojo pozornost na besedo.

Seveda pa ni vsaka moderna pesem ukvarjanje z eno samo besedo ali celo črko. To je le ena smer, en način današnje poezije (4). Poezija je predvsem kombinacija besed z določenim namenom. Denimo. Prešeren je kombiniral take (prave) besede, ki jih je izbral iz svojega besednega sklada, da so ustrezale njegovi zamisli oz. ideji pesmi. Tako je tudi danes, vendar s to razliko, da se je ideja pesmi spremenila, priredila in podredila se je formi. In res lahko današnjim literatom očitamo formalizem, nikakor pa ne plitkosti, o čemer bomo še govorili.

Kako je ta „nova“ umetnost nastala?

Za nastanek imamo lahko dve razlagi. Prva pravi, da je reizem povsem nova tvorba, ki se je razvila iz nič (kar ni vzeti dobesedno) in uporablja le tradicionalno orodje – slovnico in pravopis. Nastala naj bi kot reakcija na tradicionalno poezijo, nenadoma in nepričakovano, denimo, pred desetimi leti. Druga, ki je mnogo bolj verjetna in bržkone tudi drži, pravi, da se je ta poezija razvila iz predhodnih poezij, da je le potomec ali naslednik oz. da le sledi iz starih poezij, ker je rezultat razvoja le-teh; nastala je iz poezij, ki so se pač do sedaj razvile, saj se drugam in drugače niso mogle, ker tega drugim in drugače sploh ni (5).

Ce vse to velja, potem lahko sklepamo, da so pesniki, ki pišejo danes tradicionalno poezijo, anahronistični, nemoderni, celo primitivni, pri tem pa menda hočejo zase vsjo oblast. Seveda je vse to rečenč nekoliko pretirano, vendar je v njihovem stilu.

Kakšen je odnos, oziroma katere so bistvene razlike med reizmom (novo literaturo) in humanizmom (stara lit.)? (6). Humanizem vidi preveč, reizem vidi ravno dovolj, vidi vse tisto, kar se vidi da. Humanizem vse projicira v človekove mozgane, humanizem predstavlja razmišljanje, sojenje, obsojanje. Človek je v humanistični literaturi bog, je nad naravo, z njo se bori ali jo ljubi, nikoli pa ji ni enakoveren. Na eni strani je človek, na drugi strani pa je narava oz. reči.

Reizem je bolj pravičen. Človek je enak naravi oziroma reči, ker je sam reč. Če so grde reči, je grd človek, če so reči lepe, je tudi človek lep. Vse je enako lepo (grdo, ali is pretty, kot pravi Andy Warhol). Če, na primer, reizem vidi človeka, ki je izbulji oči zaradi čudeža, zakaj je čudež. Mogoče sploh ne bo pokazal čudeža, če se mu ta direktno ne kaže, ker ne ve, kaj pomenijo izbuljene oči, ker ne ve, kaj je to pogled. Reizem bo preslikal stanje brez kakršnegakoli poudarka. Seveda je to čisti, mogoče skrajni reizem.

Ob nepoznavanju je mogoč občutek o plitkosti in brezvrednosti današnje poezije. Poglejmo, kako je s tem.

Poezijo smo vedno smatrali za nekaj, kar je nad prostorom in časom, v katerem smo bivali. Imeli smo jo za spreminjevalca objektivne stvarnosti, za spreminjevalca prostora – naše zunanosti, in naše notranosti – biti. Poezija je bila višja resnica z uporabno funkcijo. Bila je večno in vseveljavno spoznanje, njeno orodje so bile besede (jezik). Te so bile tako skombinirane, da so na papirju, oz. v predstavni funkciji bralca, ustvarile idejo. V uspešnosti identifikacije kot potrditvi pristnosti pesnikovega spoznanja, je bila vrednost poezije.

Danes je drugače. O diametralnosti spremembe bi težko govorili, lahko pa vseeno rečemo, da je velika.

Danes pesem ni prodajanje ideje (zavedam se, da posplošujem, vendar to delam zaradi boljše preglednosti), ne predstavlja več (takega) mučenja z analizo in desifriranjem le-te, ki jo seveda moramo povleči iz besed. Dane Zajc pravi: Nič ne smemo pesniki... (7). Torej je danes največ prepusteno fantaziji, zmognostim kombiniranja, apliciranja bralca; igračkanju, žongliranju s tistimi, kar je napisanega, uživanju v muzikalnosti, besednih

igrah, raziskovanju jezika, metaforiki, v neomejenem besednjaku, v različnih domislicah pesnikov. Preberite samo Uran v urinu, gospodar Milana Jesiha, ali Matjaža Hanžka del zbirke Išćemo pesmi, kje so?, pustite se voditi po vesoljstvu ljubezni Iva Svetine itn. Mirno lahko rečemo, da vse te nove sestavine (ki sploh niso tako nove, vendar so danes dosegle ogromen razmah) poezije odtehtajo vrednost pomena v tradicionalnih pesmih.

Seveda se ob vsem tem poezija ne more več obravnavati oz. kritizirati in ocenjevati po starih normah in s starimi metodami. Če v večini pesmi ni več klasičnega pomena, potem so se pojavili novi problemi nove kritike.

Iz kombiniranih besed po pesnikovem občutku, izkustvu, okusu, lahko „potegnemo“ pesnikovo psiho, filozofijo s metodo, s psihoanalizo, česar do sedaj se ni bilo. In v tej semantični svežini, originalnosti teh metod je ena od vrednosti in tudi mikavnosti nove kritike.

Za konec naj še zapišem, da nepriljubljenosti današnje poezije gotovo niso krivi ustvarjalci, ampak bralci in njihova nezavzetost, prezahtevnost ali nezahtevnost (kdo ve?), katere vzrok je vsiljena in neprijetna tradicionalna miselnost.

Ce nekdo ne razume, na primer, ene same pesmi iz Urana v urinu Milana Jesiha, potem ni dorasel niti enemu Prešernovemu ali Zupancičevemu verzu, mislim

(1) Naslov je naslov plošče Boba Dylana in mi je všeč. Pomeni pa: Avtocesta 61 pregledana.

(2) Taras Kermauner; Dileme sodobnega slovenskega pesništva, str. 51. Iz te knjige sem tudi največ črpal.

(3) Katarina Salamon-Bierdzicka; Anton Podbevšek in njegov čas

(4) Na primer, Matjaž Hanžek: Išćemo pesmi, kje so, naši drugi vizualni poeti itn.

(5) Marjan Rožanc pravi v Demonu Iva Daneua podobno, prav to ugotavlja tudi Kermauner z vsemi svojimi raziskavami sodobne (pred- in povojne) slovenske književnosti

(6) Ta odnos obravnava Izток Geister-Plamen v knjigi Haiku, oz. v eseju Uporabnost haiku poezije. Kermauner ga je pa najbolj nazorno prikazal v eseju h knjigi

(7) Dane Zajc: Otroka reke, str. 81

Blaž Lukan

Refleksija o smešnem, ki ni samo smešno

Razgibale so se dejavnosti, sprostile so se vezi, ki so vklepale kakršnokoli gledališko dejavnost v okvir malega odra oziroma stavbe nasega gledališča. Včasih je slučajno prodrlo izven najožjega središča. Sedaj pa se vrstijo gostovanja v Lovrencu na Pohorju, Lenartu, Gradšču v Slovenskih goricah, Zgornji Sčavnici in drugje. Pobudniki teh akcij so v glavnem študentje in amaterske kulturne organizacije.

Amatersko gledališče KUD Slava Klavara je v okviru teh prizadevanj pripravila predstavo – komedijo Nikolaja R. Erdmanna Samomorilec. Po predstavah v okolici so se svečano predstavili tudi v Mariboru. Že pot do Maribora zasluži pohvalo, pravilnost poti pa dokazuje tudi obisk predstav.

Pripravili so predstavo, ki nas zabava, sprosti, uporabili so elemente situacijske komike in včasih besedne. Režiserji ni uspelo dovolj poudariti elementov kritike, ki niso samo trenutni – vezani na dobo po revoluciji, kot so sami povedali na plakatu. Kljub tem besedam na plakatu predstava ni dovolj zaostri kritike družbenih mehanizmov. Scena je bila ustrezna, podpirala je gibanje igralcev na odru, jim pomagala graditi komiko, bila je povsem v konceptu zabavati občinstvo. Režiral in sceno je pripravil Bojan Cebulj.

Brezposelnemu (Vlado Novak) je uspelo povezati lik komika z likom izpovedovalca misli o stanju in njegovih vzrokih. Prevladoval je prvi lik, ki ga je uspešno izrazil s povezavo znanih komedijskih gest in figur. Kljub vsemu nas je v celotni igri prepiral o upravičenosti samomora, čeprav je prav s to svojo željo in pripravi spoznal, da ga ne sme napraviti.

Organizator Kalabuskin (Miloš Battelino) je bil dober vzporeden lik Brezposelnemu, igral je sproščeno, spletkaril uspešno, pri tem pa ni podlegel pasti, da bi igral poudarjeno situacijsko-karakterno. Tipičen „junak“ predstave je bil s svojo igro Gluhonemi (Teodor Lorenčič), ki je s svojo pantomimo spravil vse v smeh, ustvil pa je svojo komiko ravno na meji pretiranega. V zadnjem dejanju je bil najprepričljivejši – ustrezno je poudaril nezmožnost in pokvarjenost vseh, ki so želeli Brezposelnemu samomor. „Samomorilecova“ žena (Alenka Romih) nam je predstavila nekoliko naivno ženo – gospodinjjo, ki se ji je uspelo emancipirati, vendar še ne zna povsem obvladati položaja in je pri odločitvah navezana na mater.

Videli smo, se na-smejali, domov smo odšli veseli in zadovoljni. Pravzaprav je tudi to dovolj. Nekateri smo mogoče želeli močnejšo politizacijo in več satire, vendar pa ne moremo vedno in povsod prodirati v globine mehanizmov in tokov družbe in posameznika v njej.

Ta predstava je ustrezno dopolnilo Gheledorodovemu Escorialu, predstavi polni intelektualizma in spoznanj. Amaterskemu gledališču Slava Klavara je tako uspelo zadovoljiti želje in potrebe širokih plasti stalnih in potencialnih gledalcev.

Igor Kramberger

ZAHVALA

Studentoma VPS, Špeli in Karlu, bi se radi na tem mestu zahvalili za dolgotrajno in plodno sodelovanje v dramski sekciji KUD „Študent“. Predvsem je bil vesel njunega truda Volodja Peer, ki se še posebej zahvaljuje, ker nista dala slovesa skupini eno uro pred premiero ampak šele po njej. Upamo, da se bodo naši zahvali pridružili tudi dijaki gimnazije Miloša Zidanske in domska skupnost, ki jim ni bilo treba trati časa za že kupljeno predstavo. Prav posebno nagrado pa bi, po našem mnenju, lahko podelila VPS, čigar študenta sta Špelca in Charli in ki je prispevala sredstva za dramsko skupino. Se enkrat iskrena hvala!

KUD „ŠTUDENT“

IO SSMVZ razpravlja in proučuje kar 5 (pet) dokumentov in to Zakon o visokem šolstvu, Statut Zveze socialistične mladine, Resolucijo Zveze socialistične mladine, Družbeni dogovor o štipendiranju ter Statut Študentskega servisa.

Zato se nikar ne čudite, če jim ob tej gori papirja zmanjka časa za konkretne akcije.

Študentski domovi se dosledno drže gesla „HOČEMO ČISTO MESTO“, pa smeti nastavljajo kar pred prostore IO SSMVZ. Iznajdljivost pa taka!

Organi javne varnosti so praznovali tridesetletnico obstoja. V Ljubljani so priredili veličastno parado. Med gledalci je bila tudi mala Mojca. Zanimalo jo je, kakšne avtomobilčke imajo tovariši miličniki, zato se je vzpela dedku na rame.

Videla je precej. In obraz se ji je še bolj zresnil...

SOCIALISTIČNA FEDERATIV

To pot se poslavlja z urednikovanjem našega lista kolega Davorin Kračun, soustvarjalec in kreator podobe glasila mariborskega študentskega življa.

Ne le kot urednik, marveč zlasti kot dober prijatelj, prijeten sosednik ter prodoren mislec, bo Davorin zapustil vrzel, ki je ne bo zlahka zapolniti.

Ze kot bruca smo ga lahko srečali pred petimi leti v vlogi urednika periskopa – odlej se ni listu niti enkrat samkrat izneveril; ne takrat, ko je postal član notranje in zunanjepolitične rubrike, ne kot glavni urednik, pa leto kasneje glavni in odgovorni – tudi sedaj kot odgovorni in plodovit pisec ostaja z vsem svojim „žitjem in bitjem“ pravi katedraš.

Nadejamo se in prepričani smo, da bo Davorin Kračun tudi kot pedagoško-znanstveni delavec, še v bodoče ostal zvest listu, ki mu je s tolikšnim elanom in entuziazmom vtisnil svojevrstno podobo, svojstven lik.

Kolegice in kolegi iz uredništva